

Document title	OK Standards for Organic Production and Processing		
Unique doc. no.	IV_1_01	Page	Page 1 of 74
Date of first approval	September 2005	Date of last revision	December 2016
Version	9	Status	Final
Document owner	Director	Approved by	AB

Organska kontrola

OK Standardi za organsku proizvodnju i preradu

UVOD	4
DEFINICIJE	5
1. GLAVNI CILJEVI ORGANSKE PROIZVODNJE I PRERADE	10
2. OPĆI ZAHTJEVI	11
2.1. OPĆI STANDARDI	11
2.2. UPRAVLJANJE EKOSISTEMOM	13
2.3. OČUVANJE TLA I VODE	13
2.4. GENETIČKI INŽINJERING	14
2.5. KONVERZIJA – OPĆI ZAHTJEVI	15
2.6. SOCIJALNA PRAVDA I ODGOVORNOST	15
3. BILJNA PROIZVODNJA	16
3.1. KONVERZIJA	16
3.2. PARALELNA PROIZVODNJA	17
3.3. IZBOR USJEVA I KULTIVARA.....	17
3.4. DIVERZITET U PROIZVODNJI USJEVA	18
3.5. PLODNOST TLA I GNOJIDBA.....	19
3.6. KONTROLA ŠTETOČINA, BOLESTI, KOROVA I RASTA	20
3.7. SPREČAVANJE I PREVENCIJA KONTAMINACIJE	21
3.8. SKLADIŠTENJE INPUTA.....	21
4. UZGOJ GLJIVA	22
5. STANDARDI ZA UZGOJ STOKE	22
5.1. POSTUPANJE SA ZIVOTINJAMA	23
5.2. KONVERZIJA I UZGOJ	23
5.3. DRŽANJE I UVJETI SMJEŠTAJA	26
5.4. POSEBNI UVJETI SMJEŠTAJA I DRŽANJA ZA PERAD.....	29
5.5. ODVOJENA PROIZVODNJA	30
5.6. ISHRANA.....	31
5.7. PREVENCIJA BOLESTI I VETERINARSKI TRETMANI.....	34
5.8. SAKAĆENJE.....	35
5.9. ČIŠĆENJE I DEZINFEKCIJA	36
6. SAKUPLJAČKA PROIZVODNJA	37
7. PČELARSTVO	38
8. PRERADA I RUKOVANJE	42
8.1. OPĆI ZAHTJEVI.....	42
8.2. SASTOJCI	43
8.3. METODE PRERADE	44
8.4. SUZBIJANJE ŠTETOČINA I BOLESTI	45
8.5. PAKOVANJE	46
9. OZNAČAVANJE	47
10. PRILOZI	50
PRILOG 1. GNOJIVA I SUPSTRATI.....	51
PRILOG 2. ZAŠTITNA SREDSTVA ZA USJEVE I REGULATORI RASTA	53

PRILOG 3. LISTA ODOBRENIH ADITIVA I POMOĆNIH SREDSTAVA ZA PRERADU	55
PRILOG 4. NAJMANJE DOPUŠTENE POVRŠINE U ZATVORENOM I OTVORENOM PROSTORU I DRUGE KARAKTERISTIKE SMJEŠTAJA KOD RAZLIČITIH VRSTA ŽIVOTINJA I VRSTA UZGOJA	61
PRILOG 5. NAJVEĆI BROJ ŽIVOTINJA PO HEKTARU	62
PRILOG 6. SIROVINE ZA HRANU ZA ŽIVOTINJE	63
PRILOG 7. ADITIVI U HRANI ZA ŽIVOTINJE I DRUGE MATERIJE KOJE SE KORISTE ZA ISHRANU ŽIVOTINJA	67
PRILOG 8. PROIZVODI ZA ČIŠĆENJE I DEZINFEKCIJU ZGRADA I OBJEKATA ZA UZGOJ ŽIVOTINJA.....	70
PRILOG 9. PROIZVODI I SUPSTANCE KOJE SE KORISTE U UZGOJU I KRITERIJI ZA NJIHOVO ODOBRAVANJE (REF: (EC) BR. 834, ČLAN 16)	71
PRILOG 10. KRITERIJI ZA ODREĐENE PROIZVODE I SUPSTANCE U PRERADI (REF: (EC) BR. 834, ČLAN 21)..	74

Uvod

Organska poljoprivreda je cjelovit sistem zasnovan na skupu procesa čiji su rezultati održivi ekosistem, sigurna hrana, dobra ishrana, dobrobit za životinje i socijalna pravda. Organska proizvodnja je stoga više od sistema proizvodnje koji uključuje ili isključuje određene inpute.

Standardi Organske kontrole (OK standardi) se koriste za certifikaciju organske proizvodnje u Bosni i Hercegovini i drugim trećim zemljama za prodaju organskih proizvoda na lokalnom i tržištu EU.

OK standardima su utvrđena pravila za organsku proizvodnju i certifikaciju ekvivalentna zahtjevima EU regulative. OK standardi su razvijeni na osnovu IFOAM osnovnih standarda i Regulative (EZ) br. 834/2007 i Regulative (EZ) br. 889/2008 za organsku proizvodnju. Standard uvažava zahtjeve ovih propisa i prilagođava ih primjeni u BiH i drugim trećim zemljama.

OK standardi uzimaju u obzir specifične uvjete za organsku proizvodnju i stadij razvoja organske proizvodnje u Bosni i Hercegovini i drugim zemljama van EU.

Standardi za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu i tržištima van EU

Da bi se dao doprinos ubrzanijem razvoju organske proizvodnje u BiH, budući da su regulative i standardi za organsku proizvodnju ponekad nepotrebno striktni, pod ovim naslovom u tekstu OK standarda nalaze se definirani standardi koji se koriste za prodaju proizvoda na tržištima Bosne i Hercegovine i drugih zemalja, ali ne i na tržištu EU.

Opseg OK standarda

Ovim standardom se utvrđuje minimum zahtjeva za certificiranje organske proizvodnje i korištenje OK i/ili EU oznake.

OK standard obuhvata područje biljne proizvodnje, proizvodnje gljiva, stočarstva, pčelarstva, sakupljačke proizvodnje, prerade i rukovanja i označavanja, kao i opći dio koji se odnosi na upravljanje u skladu s organskim principima

Standard se odnosi na sljedeće proizvode koji se označavaju ili namjeravaju označavati kao proizvedeni na organski način ili organski certificirani:

- a. sirovi ili neprerađeni poljoprivredni proizvodi,
- b. prerađeni poljoprivredni proizvodi namijenjeni da se koriste kao hrana.

Definicije

Definicije predstavljaju tehničke termine, a objašnjeni su u poglavlju „definicije”.

Definicije

Aditiv hrani

Obogaćenje, dodatak ili druga supstanca koja može biti dodata prehrambenim namirnicama kako bi utjecala na održavanje kvaliteta, konzistenciju, boju, ukus, miris ili druga tehnička svojstva (za potpunu definiciju vidjeti Codex Alimentarius).

Certifikacija

Postupak kojim nezavisna, treća strana daje pisano uvjerenje da su jasno identificirana proizvodnja ili sistem prerade metodološki procijenjeni i prilagođeni specifičnim zahtjevima.

Certifikacijska pitanja

Certifikacijska pitanja se tiču odobravanja ili odbijanje proizvodnje / proizvođača / proizvoda, kao i pitanja ispitivanja odstupanja od standarda, aplikacija za izuzeće i žalbi. Ova pitanja se odnose na primjenu i/ili interpretaciju standarda i zahtjeva za certifikaciju, a u nadležnosti su Odbora za certifikaciju koji imenuje Upravni odbor OK-a.

Genetski diverzitet

Genetski diverzitet podrazumijeva varijabilitet između živih organizama iz poljoprivrednog, šumskog i vodenog ekosistema. Ovo uključuje diverzitet u okviru vrste i između vrsta.

Genetički inženjering

Genetički inženjering je skup tehnika iz molekularne biologije (kao što je rekombinantna DNA) pomoću kojih se genetički materijal biljaka, životinja, mikroorganizama, ćelija i drugih bioloških jedinica izmjenjuje na načine ili s rezultatima koji se ne mogu dobiti prirodnim parenjem i reprodukcijom ili prirodnom rekombinacijom. Tehnike genetičke modifikacije uključuju, ali se ne ograničavaju na: rekombinantnu DNA, fuziju ćelije, mikro i makro injekciju, inkapsulaciju, brisanje gena i dupliciranje.

Genetički izdejsstovani organizmi ne uključuju organizme koji su rezultat tehnika kao što su konjugacija, transdukcija ili prirodna hibridizacija.

Homeopatski tretman

Tretman bolesti zasnovan na administraciji lijekova pripremljenih uzastopnim razblaživanjem tvari koje u većim količinama proizvode simptome na zdravim subjektima slične onim kod same bolesti.

Gazdinstvo (domaćinstvo, imanje, farma)

Posjed ili kompanija koja se sastoji od jedne ili više registriranih posjeda i/ili dijelova posjeda sa zajedničkim računovodstvom ili upravljanjem.

Genetički modificirani organizam (GMO)

Biljka, životinja ili mikroorganizam koji je transformiran pomoću genetičkog inženjeringa.

IAC

IFOAM-ovi kriteriji za akreditaciju.

IBS

IFOAM osnovni standardi.

Inputi (ulazni elementi proizvodnje, repromaterijali)

Ulazni elementi proizvodnje uključuju dodatke u poljoprivredi (npr. gnojiva, kondicioneri, sredstva za zaštitu bilja itd.), proizvodi za njegu životinja, sredstva za dezinfekciju, regulatori štetočina u skladištu.

Iradijacija (jonizirajuća radijacija)

Emisije visoke energije iz radionukleotida sposobne da izmijene molekularnu strukturu hrane u cilju kontroliranja mikrobijskih kontaminanata, patogena, parazita i štetočina u hrani, konzervirajući hranu ili inhibirajući fiziološke procese kao što su nicanje i sazrijevanje.

Izuzeca

Izuzeca su dozvole date operatoru kojima se izuzima od obaveze usaglašenosti sa određenim standardom ili zahtjevom, a daju se na osnovu jasnih kriterija, sa jasnim razjašnjenjem i za određeni vremenski period.

Kontaminacija

Zagađenje organskih proizvoda ili zemljišta, ili kontakt s bilo kakvim materijalom koji bi učinio proizvod nepogodnim za organsku certifikaciju

Konvencionalno

Konvencionalno znači svaki materijal, proizvodnju ili preradu koja nije certificirana kao organska ili organska "u konverziji".

Krmivo

Krmivo se odnosi na pašu, sijeno, slamu, silažu, zelenu silažu, lišće, koru, pulpu šećerne repe, korjenaste biljke (osim krompira).

Odbor za certifikaciju

OK odbor imenovan od strane Upravnog odbora OK-a, a koji radi na certifikacijskim pitanjima.

Odbor za standarde

OK odbor imenovan od strane Upravnog odbora OK-a koji radi na razvoju standarda za organsku proizvodnju i preradu i u njegovoj je nadležnosti interpretacija i tumačenje OK standarda.

Odbor za žalbe

OK odbor imenovan od strane Upravnog odbora OK koji odlučuje po žalbama operatora koje se tiču rješavanja žalbi po certifikacijskim pitanjima.

Organizam direktnog izvora

Specifična biljka, životinja ili mikroorganizam koji proizvodi zadate inpute ili sastojke, ili koji izaziva sekundarni ili indirektni organizam koji proizvodi input ili sastojak.

Označavanje

Svaka pisana, odštampana ili grafička prezentacija koja se nalazi na etiketi proizvoda, ide uz proizvod ili je izložena u blizini proizvoda.

Operator

Osoba ili pravni subjekt odgovoran za osiguranje usklađenosti proizvoda sa zahtjevima certifikacije.

Organsko sjeme i sadni materijal

Sjeme i sadni materijal proizvedeni na organski način, za koje je izdat certifikat.

Paralelna proizvodnja

Svaka proizvodnja u kojoj se ista jedinica uzgaja, hrani, njom se rukuje, ili se isti proizvod prerađuje na oba načina, certificirani - organski, i necertificirani - konvencionalni. Situacija s "organskom" i "u konverziji" proizvodnjom istog proizvoda je također paralelna proizvodnja. Paralelna proizvodnja je vrsta »uporedne« proizvodnje.

Period konverzije

Vrijeme između početka rada na organski način i certifikacije usjeva i stoke kao organske. Proizvodnja mora biti registrirana pri Organskoj kontroli i OK standardi moraju biti praćeni tokom perioda konverzije.

Plodored

Praksa izmjenjivanja vrsta ili familija jednogodišnjih i/ili višegodišnjih usjeva na specifičnom polju na planski način ili sekvencu tako da bi se prekinuli ciklusi korova, štetočina i bolesti i da bi se održala ili unaprijedila plodnost tla i sadržaj organske tvari.

Pomoćna sredstva u proizvodnji

Svaka tvar ili materija, izuzev strojeva ili alatki, koja se ne konzumira kao hranjivi sastojak sama po sebi, korištena u preradi sirovina, hrane ili njenih sastojaka s ciljem da

ispuni određenu tehničku namjeru tokom tretmana ili prerade i koja može rezultirati nenamjernim, ali neizbježnim prisustvom ostataka ili derivata u konačnom proizvodu.

Podugovor

Pisani sporazum zaključen između operatora i drugog lica kojem dostavlja sirovine na daljnju preradu i dobija prerađen proizvod.

Proizvod

Proizvod je roba koja se sastoji od jedne ili više sirovina. Proizvod može biti i supstanca ili preparat.

Proizvodnja

Proizvod, njegovo pakovanje, proces proizvodnje, manipulacija, proizvodna jedinica i sve ostalo vezano uz proizvodnju proizvoda.

Proizvodna jedinica

Fizički ograničena jedinica registrirana za inspekciju .

Prirodno zemljište

Zemljište koje se ne obrađuje/ore i koje se ne tretira hemijskim đubrivima ili hemijskim pesticidima. Prirodno zemljište na primjer može biti šuma, travnjak ili pašnjak.

Rukovanje (opsluživanje, manipulacija)

Rukovanje uključuje skladištenje, sušenje, pakovanje, sortiranje, mljevenje žita, sjemena, krompira, voća i povrća. Prodaja i distribucija proizvoda s OK oznakom kao finalnog proizvoda se ne smatra rukovanjem.

Sastojak

Svaka tvar, uključujući prehrambeni aditiv, korištena u proizvodnji ili pripremi hrane, ili predstavljena u konačnom proizvodu, iako moguće u izmijenjenom obliku.

Sankcije

Mjere preduzete od strane certifikacijskog tijela radi usaglašavanja odstupanja od OK standarda.

Sintetičko

Proizvedeno putem hemijskih i industrijskih procesa. Može uključiti proizvode koji nisu nađeni u prirodi ili simulaciju proizvoda iz prirodnih izvora (ali koji nisu dobiveni iz prirodnih sirovina).

Teški metali

Metal sa gustinom preko 5 g/cm³. Teški metali:
Arsen (As)

Olovo (Pb)
Kadmij (Cd)
Kobalt (Co)
Bakar (Cu)
Hrom (Cr)
Živa (Hg)
Nikal (Ni)
Kalaj (Sn)
Vanadij (V)
Cink (Zn)

Teški metali uključuju one čija gustina iznosi više od 5 g/cm³. Najvažniji u pogledu očuvanja prirodne okoline su navedeni ovdje, dok se opasno visok nivo drugih teških metala povremeno pojavljuje. Arsen se obično smatra ekološki najopasnijim teškim metalom iako je polumetal.

Uticaj na životnu sredinu

Promjena u životnoj sredini – pozitivna ili negativna – uzrokovana potpuno ili djelimično od strane aktivnosti proizvođača, proizvoda ili usluge.

Zaštitni pojas

Jasno definirano i lako identificirano granično područje koje okružuje zemljište na kojem se vrši organska proizvodnja i koje se uspostavlja da bi se ograničila primjena ili kontakt sa zabranjenim supstancama sa susjednog područja.

Zelenišno gnojivo

Usjev koji je inkorporiran u tlo u cilju njegovog unapređenja. Može uključiti spontane usjeve, biljke ili korove.

1. Glavni ciljevi organske proizvodnje i prerade

Organska proizvodnja i prerada se zasniva na više principa i ideja. Svi su važni i ova lista ne teži uspostavljanju bilo kakvih prioriteta važnosti.

Principi uključuju:

- Da se proizvedu dovoljne količine hrane visokog kvaliteta, vlakana (celuloze) i ostalih proizvoda;
- Da se radi kompatibilno s prirodnim ciklusima i živim sistemima kroz tlo, biljke i životinje u cijelom proizvodnom sistemu;
- Da se prepozna širi sociološki i ekološki uticaj na organsku proizvodnju i sistem prerade, kao i u okviru njih;
- Da se održi i uveća dugoročna plodnost i biološka aktivnost tla koristeći se lokalno adaptiranim kulturnim, biološkim i mehaničkim metodama umjesto da se oslanja na inpute;
- Da se održi i ohrabri poljoprivredni i prirodni biodiverzitet na farmi i u okruženju upotrebom održivih proizvodnih sistema i zaštitom bilja i divljih životinja;
- Da se održi i konzervira genetički diverzitet obraćanjem pažnje na rukovođenje genetičkim izvorima koji su već na farmi;
- Da se promovira odgovorna upotreba i očuvanje vode i života u njoj;
- Da se koristi, što je više moguće, obnovljivim izvorima u proizvodnji i sistemima prerade i da se izbjegavaju zagađivanje i otpad;
- Da se njeguju lokalna i regionalna proizvodnja i distribucija;
- Da se kreira harmoničan balans između biljne proizvodnje i stočarstva;
- Da se životinjama osiguraju uvjeti za život koji omogućavaju izražavanje osnovnih aspekata njihovog prirodnog ponašanja;
- Da se za pakovanje upotrebljavaju biorazgradivi, reciklirani i materijali koji se mogu reciklirati;
- Da se svima koji su uključeni u organsku proizvodnju i preradu osigura kvalitet života koji zadovoljava njihove osnovne potrebe u okviru sigurne i zdrave radne okoline;
- Da se podrži uspostavljanje cjelovitog proizvodnog, prerađivačkog i distribucijskog lanca, koji je i socijalno pravedan i ekološki odgovoran;
- Da se prepozna važnost, zaštiti i uči od naslijeđenog znanja i tradicionalnih načina proizvodnje.

2. Opći zahtjevi

2.1. Opći standardi

2.1.1.

Proizvođač mora biti registriran kod Organske kontrole (OK). Registracija kod OK-a vrši se u određenom, od OK-a unaprijed utvrđenom roku.

Proizvođač/kompanija se smatra registriranom nakon što dostavi kompletiranu prijavu, potpiše ugovor sa OK-om i izmiri odgovarajuće novčane naknade.

2.1.2.

Proizvođač mora slijediti OK standarde i Zahtjeve OK certifikacijskog programa. OK certifikacija je dobrovoljna i dostupna svima koji prihvataju da se povinuju OK standardima, zahtjevima za certifikaciju i ugovoru koji se sklapa sa OK-om.

2.1.3.

Proizvodnja i proizvodno područje moraju biti jasno definirani. Ovo uključuje mape i registre parcela za sve organske i konvencionalne parcele.

2.1.4.

Organska kontrola ima pravo dobiti sve potrebne informacije o proizvodnji i može ne certificirati proizvodnju zbog nedostatka potrebne dokumentacije ili informacija o proizvodnji.

Operator je obavezan obavijestiti OK o svim važnim promjenama u svojim proizvodnim jedinicama i/ili djelatnostima koje se tiču proizvodnje za certificiranje. Specijalna/nova certifikacijska odluka se zahtjeva kod novih:

- obradivih područja/štala/staklenika
- novih polja
- novih životinjskih vrsta
- novih proizvoda
- novih pakovanja
- promjena receptura
- promjena pakovanja (uključujući dekoracije i dizajn)
- nove proizvodne jedinice
- nove proizvodne linije
- promjene u certificiranoj preradi ili aditivima
- promjena u poređenju sa prethodnim odobrenjima izdatim za uvoz ili uvođenje u proizvodnju (re-certifikaciju)

Ako je nova inspekcija potrebna prije certifikacije dodatne troškove snosi operator.

2.1.5.

OK može izvršiti inspekciju u bilo koje vrijeme. Polja, zemljište, staklenici, štale, skladišta, proizvodno područje, magazini i druga mjesta za organsku proizvodnju moraju biti dostupna OK.

2.1.6.

Operator će dokumentirati cjelokupnu proizvodnju i prerađene količine. Dokumentacija će dokazivati usaglašenost sa OK standardima i bit će dostupna OK-u. OK ima pravo zahtijevati od operatora dokumentaciju koju smatra neophodnom.

Operator će dokumentirati sve kupljenje robe za OK certificiranu proizvodnju. Dokumentacija će sadržavati informacije o količinama, porijeklu i sadržaju. Na fakturama i otpremnicama će biti naznačeno da je proizvod OK certificiran.

Proizvodi nabavljeni za preradu će biti provjereni i kontrolirani kako se ne bi desilo da dođe do zamjene sadržaja isporuke.

Operator će takođe dokumentirati količinu, sadržaj i primaoce prodane OK certificirane robe.

Dokumentacija treba biti čuvana za period od najmanje dvije (2) godine kako bi mogla provjerena u toku inspekcije.

2.1.7.

Kršenje ovih standarda, učinjeno namjerno ili slučajno, od proizvođača ili drugih osoba, mora biti prijavljeno Organskoj kontroli.

2.1.8.

Nepoštivanje standarda može rezultirati neodobravanjem proizvoda, proizvodnog procesa ili proizvođača.

2.1.9.

Proizvođač će djelovati u skladu s nacionalnim zakonima.

2.1.10.

OK certificirani proizvodi mogu biti transportirani od strane prevoznika i bez posebnog ugovora. Dobavljač mora osigurati da su proizvodi, otpremnice i fakture označeni i obilježeni tako da ne može doći do zamjene. Nakon dostave, kupac će osigurati ispravno označavanje i pakovanje proizvoda kako se ne bi desilo da dođe do zamjene ili miješanja proizvoda.

OK certificirani proizvodi će biti transportirani i opsluživani na način koji će obezbijediti odvojeno rukovanje (manipuliranje), kako ne bi bila moguća njihova kontaminacija. Proizvodi ne smiju biti kontaminirani spremnicima, pakovanjima ili drugim faktorima iz okoline.

2.1.11.

Operator će upravljati cjelokupnim poljoprivrednim gazdinstvom na organski način, u skladu sa zahtjevima primjenivim za organsku proizvodnju.

2.1.12.

Gazdinstvo može biti podijeljeno na jasno odvojene proizvodne jedinice koje nisu sve jedinice kojima se upravlja u skladu s pravilima organske proizvodnje. Što se tiče životinja, mora se raditi o različitim životinjskim vrstama. Što se tiče bilja, moraju se uzgajati različite sorte koje se jasno razlikuju.

2.1.13.

Ako se sve jedinice nekog gazdinstva ne koriste za organsku proizvodnju, zemlja, životinje i proizvodi koji se koriste u ili su proizvedeni na proizvodnim jedinicama za organsku proizvodnju moraju biti odvojeni od onih koji se koriste u ili su proizvedeni na proizvodnim jedinicama za konvencionalnu proizvodnju. Operator mora voditi odgovarajuću evidenciju iz koje je vidljiva ta odvojenost.

2.2. Upravljanje ekosistemom

2.2.1.

Operatori će poduzeti mjere da održe i unaprijede kvalitet zemljišta i poboljšaju biodiverzitet.

2.2.2.

Zabranjeno je uništavanje primarnih ekosistema radi uspostave organske proizvodnje.

2.3. Očuvanje tla i vode

2.3.1.

Svi operatori će poduzeti definirane i prikladne mjere za sprečavanje erozije.

2.3.2.

Priprema zemljišta paljenjem vegetacije će biti ograničena na minimum.

2.3.3.

Biljna proizvodnja, prerada i rukovanja će vratiti hranjive tvari, organske tvari i ostale nutrijente uklonjene iz tla kroz žetvu, putem recikliranja, regeneracije i dodavanja organskih materija i hranjivih tvari.

2.3.4.

Operatori neće iscrpiti niti pretjerano eksploatirati vodne izvore i težit će održanju kvaliteta vode. Oni će, gdje god je to moguće, reciklirati kišnicu i kontrolirati potrošnju vode.

2.3.5.

Upravljanje pašnjacima neće degradirati zemljište ili kontaminirati vodne resurse.

2.3.6.

Odgovarajuće mjere moraju biti preduzete s cilje sprečavanja ili korekcije salinacije zemljišta i vode.

2.4. Genetički inženjering

2.4.1.

Zabranjena je upotreba ili nemarno uvođenje genetički izmijenjenih/modificiranih organizama ili njihovih derivata. Ovo uključuje životinje, sjemena, mikroorganizme i inpute kao što su gnojiva, supstrati i sredstva za zaštitu usjeva.

2.4.2.

U svrhu zabrane korištenja GMO-a, operatori koji upotrebljavaju takve konvencionalne proizvode kupljene od treće strane moraju zahtijevati potvrdu trgovca da isporučeni proizvodi nisu proizvedeni od, niti pomoću GMO-a.

2.4.3.

Nije dozvoljena upotreba genetički izmijenjenog sjemena, polena, transgenih biljaka ili sadnog materijala.

2.4.4.

Organski prerađeni proizvodi neće sadržavati sastojke, aditive i pomoćna sredstva u preradi koji su proizvedeni od GMO-a.

2.4.5.

Inputi, pomoćna sredstva u preradi i sastojci će biti praćeni jedan korak natrag u biološkom lancu do organizma direktnog izvora *(vidjeti definiciju) od kojeg su proizvedeni da bi se potvrdilo da nisu dobijeni od GMO-a.

2.4.6.

Kontaminacija organskog proizvoda GMO-om kao rezultat okolnosti koje su van kontrole operatora može izmijeniti organski status proizvodnje i/ili proizvoda.

2.4.7.

Na farmama sa podijeljenom proizvodnjom korištenje genetički modificiranih organizama nije dozvoljeno ni na kojoj proizvodnoj aktivnosti na farmi.

2.5. Konverzija – opći zahtjevi

2.5.1.

Početak perioda konverzije će biti računat od datuma podnošenja aplikacije Organskoj kontroli.

2.5.2.

Period konverzije je definiran za svaku vrstu biljne ili animalne proizvodnje.

2.5.3.

Tokom perioda konverzije proizvodnja mora biti usklađena sa svim zahtjevima ovog standarda.

2.5.4.

Na poljoprivrednim gazdinstvima ili proizvodnim jedinicama na kojima se jednim dijelom organska proizvodnja već odvija, a na drugim dijelovima gazdinstva tek uvodi, proizvođač mora držati organske proizvode odvojeno od proizvoda iz konverzije. Životinje moraju biti držane odvojene ili tako da ih je lako odvojiti. O svemu mora biti vođena odgovarajuća evidencija iz koje je vidljiva odvojenost.

2.6. Socijalna pravda i odgovornost

2.6.1.

Operatori će imati politiku o socijalnoj pravdi.

Operatori koji unajmljuju manje od deset osoba i oni koji rade pod državnim sistemom koji primjenjuje socijalne zakone mogu biti izuzeti.

2.6.2.

U slučajevima kada je proizvodnja zasnovana na povredi osnovnih ljudskih prava i u slučajevima socijalne nepravde takav proizvod ne može biti proglašen organskim.

2.6.3.

Uposlenici i sezonski radnici imaju slobodu da se udružuju, pravo da se organiziraju i sklapaju međusobnu pogodbu. Operatori će svojim uposlenicima i podugovorenim jedinicama osigurati jednake mogućnosti i tretman, i neće ih diskriminirati.

2.6.4.

Operatori neće koristiti prisilni ili nesvjesni rad.

2.6.5.

Operatori neće diskriminirati sezonski angažirano osoblje i uposlenike i obezbjedit će im jednaka prava i mogućnosti.

2.6.6.

Operatori neće za rad angažirati djecu.

Djeci je dozvoljena radna praksa na njihovim porodičnim ili susjednim farmama, pod uvjetom da:

- Takav rad nije opasan ili štetan po njihovo zdravlje i sigurnost;
- Takav rad ne ugrožava njihovo obrazovanje ili njihov etički, socijalni i fizički razvoj;
- Da su nadzirana od strane odraslih ili imaju dozvolu nadležnog staratelja.

3. Biljna proizvodnja

3.1. Konverzija

3.1.1.

Biljni proizvodi iz jednogodišnje proizvodnje, pašnjaci i livade će se smatrati organskim tek nakon perioda konverzije od dvije godine. Za višegodišnje kulture (osim pašnjaka i livada) zahtjeva se najmanje period od tri godine prije žetve/berbe.

3.1.2. Standard za proizvodnju namijenju prodaji na BiH tržištu i tržištima van EU

Biljna proizvodnja može biti certificirana nakon jednogodišnjeg perioda konverzije i nakon 18 mjeseci za višegodišnje kulture.

3.1.3.

Organska kontrola može donijeti odluku da retroaktivno prizna kao dio perioda konverzije svako prethodno razdoblje u kojem:

- a. su zemljišne parcele bile registrirane u službenom programu zaštite okoliša ili nekom sličnom program, pod uvjetom da takvi programi osiguravaju da na ovim parcelama nisu korišteni proizvodi koji nisu odobreni za organski uzgoj, ili
- b. su parcele bile prirodne površine ili poljoprivredne površine koje nisu bile tretirane proizvodima koji nisu odobreni za organsku proizvodnju.

Period konverzije se može razmotriti retroaktivno samo ako je Organskoj kontroli dostavljen zadovoljavajući dokaz na temelju kojega se može utvrditi da su uvjeti bili ispunjeni u razdoblju od najmanje tri godine.

U bilo kojem slučaju, proizvodnja će biti nadzirana najmanje šest mjeseci prije moguće certifikacije. Organska kontrola određuje potrebnu dokumentaciju i visinu troškova za priznanje retroaktivne konverzije.

3.1.4.

U slučajevima kada je zemljište bilo izloženo intenzivnoj upotrebi sredstava koja nisu dozvoljena za organsku proizvodnju, Organska kontrola može produžiti period konverzije u odnosu na period određen u tački 3.1.1.

3.1.5

Kod parcela kod kojih je prelaz na organsku poljoprivredu već obavljen ili je period konverzije bio u toku, a koje su tretirane sredstvom koje nije odobreno za organski uzgoj, Organska kontrola može skratiti period konverzije iz sekcije 3.1.1 u sljedeća dva slučaja:

- a. parcele su tretirane proizvodom koji nije odobren za organski uzgoj kao dio obavezne mjere suzbijanja bolesti ili štetočina koju uvodi obavezni državni ili lokalni program;
- b. parcele su tretirane proizvodom koji nije odobren za organski uzgoj kao dio naučnih ispitivanja odobrenih od nadležnih državnih ili lokalnih institucija.

Trajanje perioda konverzije se utvrđuje uzimajući u obzir sljedeće faktore:

- a. proces razgradnje dotičnog proizvoda garantuje, na kraju perioda konverzije, neznatan nivo ostataka u zemljištu i, kod višegodišnjih kultura, u biljci.
- b. nakon tretiranja proizvod ne smije biti prodavan kao organski.

3.1.6.

Ako čitava farma nije konvertirana, organski i dijelovi farme u konverziji će biti neprestano i jasno razdvojeni.

3.1.7.

Zemljište na farmi neće biti zamjenjivano između organskog i konvencionalnog načina upravljanja.

3.2. Paralelna proizvodnja

3.2.1.

Usjev koji se namjerava prodavati kao OK certificiran neće biti uzgajan i na organski i konvencionalni način na istom imanju, osim ako se kultivari razlikuju na način koji omogućava jednostavno uočavanje razlika.

3.2.2. Standard za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu i tržištima van EU
Organska kontrola može napraviti izuzetak od ovoga, u slučajevima kada se žetva organskih i konvencionalnih usjeva odvija u različito vrijeme, a to se može potvrditi tokom inspekcije. Organska kontrola ima pravo izdati instrukcije operatoru za sprečavanje situacija koje mogu dovesti do miješanja organskih i konvencionalnih proizvoda.

3.3. Izbor usjeva i kultivara

3.3.1.

Za proizvodnju proizvoda, osim sjemena i vegetativnog rasadnog materijala, smiju se koristiti samo organski proizvedeno sjeme i vegetativni rasadni materijal.

Sjemeni i sadni materijal će biti proizvedeni pod organskim upravljanjem najmanje jednu generaciju u slučaju jednogodišnjih kultura, ili u slučaju višegodišnjih dvije generacije ili 12 mjeseci, računajući duži period, prije nego što će biti certificirani kao organsko sjeme ili sadni materijal.

3.3.2.

Kada organska sjemena i sadni materijal nisu dostupni na tržištu, mogu se upotrebljavati materijali iz proizvodnje u konverziji. Organska kontrola može odobriti korištenje konvencionalnog sjemena ili sadnog materijala pod uvjetom da nisu tretirani pesticidima ili sredstvima koja nisu dozvoljena ovim standardom, osim ako je hemijski tretman propisan u skladu s nacionalnim zahtjevima u fitosanitarne svrhe za sve varijetete date vrste na području na kojem se namjerava koristiti sjeme ili sjemenski krompir. Izuzeće za korištenje istog će biti odobreno prije sjetve i sprovodi se jednom godišnje. O količinama korištenih konvencionalnih sjemena operator mora izvijestiti Organsku kontrolu.

Organska kontrola će obezbijediti listu dostupnih organskih i konvencionalnih netretiranih sjemena i sadnog materijala.

3.3.3. Standard za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu i tržištima van EU

Organska kontrola može, od slučaja do slučaja, dopustiti korištenje hemijski tretiranih sjemena i sadnog materijala gdje operator može dokazati da nije dostupno netretirano sjeme ili sadni materijal.

Kada netretirana konvencionalna sjemena žita (uključujući kukuruz) nisu dostupna, hemijski tretirana sjemena mogu biti korištena do 2017. Proizvođač mora predočiti dokaze Organskoj kontroli da nisu dostupna hemijski netretirana sjemena i sadni materijal.

3.4. Diverzitet u proizvodnji usjeva

3.4.1.

Diverzitet u biljnoj proizvodnji će biti osiguran putem odgovarajućeg plodoreda i/ili raznolikosti usjeva. Preporučuje se da pašnjaci ili zelenišno gnojivo budu uključeni u plodored, osim ako operator može demonstrirati raznolikost u biljnoj proizvodnji drugim načinima.

3.4.2.

Za višegodišnje usjeve diverzitet će se osigurati kroz voćnjak - sadnjem pokrivača zemljišta i/ili diverzitetom ili sadnjem zaklonskih sadnica u voćnjaku.

3.5. Plodnost tla i gnojidba

3.5.1.

U organskoj biljnoj proizvodnji primjenjivat će se postupci obrade zemljišta i kultiviranja kojima se održava ili povećava sadržaj organskih tvari u zemljištu, povećava stabilnost i biološka raznovrsnost i sprečava zbijanje i erozija zemljišta.

3.5.2.

Plodnost i biološka aktivnost zemljišta održava se i povećava višegodišnjim plodoredom, koji uključuje mahunarke i druge kulture za zelenu gnojidbu, te upotrebom stajskog gnojiva ili materijala organskog porijekla, po mogućnosti kompostiranih, iz organske proizvodnje.

3.5.3.

Za aktiviranje komposta mogu se koristiti odgovarajući pripravci na bazi bilja ili mikroorganizama.

Mogu se koristiti odgovarajući pripravci mikroorganizama za poboljšanje cjelokupnog stanja zemljišta ili raspoloživosti hranjivih tvari u zemljištu ili u usjevima.

3.5.4.

Materijal mikrobiološkog, biljnog ili životinjskog porijekla će biti osnova programa plodnosti.

3.5.5.

Hranjive tvari i proizvodi za plodnost zemljišta će se čuvati i upotrebljavati na način koji štiti zemljište, vodu i biodiverzitet. Ograničenja mogu biti napravljena na količinama, lokaciji, vremenu, tretmanima, metodama ili izboru materijala koji se koriste.

3.5.6.

Količina korištenog stajskog gnojiva na poljoprivrednom zemljištu, neće prelaziti količinu od 170 kg azota po ha godišnje. Ovo ograničenje vrijedi samo za stajsko gnojivo, osušeno stajsko gnojivo i dehidrirano gnojivo peradi, kompostirani životinjski izmet, uključujući gnojivo peradi, kompostirano stajsko gnojivo i tekući životinjski izmet.

Gazdinstva s organskom proizvodnjom mogu sklopiti pisane ugovore o saradnji isključivo s drugim takvim gazdinstvima čija je proizvodnja usklađena s pravilima organske proizvodnje, s ciljem raspoređivanja suvišnoga gnojiva iz organskog uzgoja. Najviša dopuštena granica se izračunava na temelju svih organskih proizvodnih jedinica obuhvaćenih takvom saradnjom.

3.5.7.

Kada hranidbene potrebe bilja nije moguće zadovoljiti odgovarajućim mjerama kultivacije, plodoređa i primjene organskih materijala, u organskoj proizvodnji se, u određenom obimu, mogu koristiti samo gnojiva i poboljšivači zemljišta koji su u skladu s prilogom 1 ovog standarda. Operator će čuvati pisane dokaze o potrebi korištenja ovih proizvoda.

3.5.8.

Sve primijenjene tehnike u biljnoj proizvodnji moraju sprečavati ili svoditi na najmanju moguću mjeru svako onečišćenje okoliša.

3.5.9.

Zabranjena su sintetička azotna gnojiva.

3.5.10.

Hidroponska proizvodnja nije dozvoljena.

3.6. Kontrola štetočina, bolesti, korova i rasta

3.6.1.

Svi organski proizvodni sistemi će pokazati skup pozitivnih procesa/mehanizama sposobnih da objasne suzbijanje značajnijih štetočina, korova i bolesti pod normalnim okolnostima. Sprečavanje štete koju uzrokuju štetočine, bolesti i korov temelji se, prije svega, na zaštiti djelovanjem prirodnih neprijatelja, odabiru vrsta i sorti, plodoređu, tehnikama obrade tla i termičkim procesima. Ako se utvrdi da je neka kultura ugrožena, sredstva za zaštitu bilja smiju se upotrebljavati samo ako su odobrena za primjenu u organskoj proizvodnji u skladu s prilogom 9.

3.6.2.

Fizičke metode borbe protiv štetočina, bolesti i korova su dozvoljene, uključujući spaljivanje. Organska kontrola može dozvoliti tretman termalnom sterilizacijom tla radi borbe protiv štetočina i bolesti.

3.6.3.

Kada bilje ne može biti primjereno zaštićeno od nametnika i bolesti, u organskoj proizvodnji se mogu koristiti samo proizvodi iz Priloga 2 ovog standarda. Operatori moraju čuvati pisane dokaze o potrebi korištenja takvih proizvoda.

3.6.4.

Kontrola štetočina, bolesti i korova proizvodima koji su pripremljeni na farmi od lokalnih biljaka, životinja i mikroorganizama je dopuštena.

3.6.5.

Supstance koje se koriste u zamkama ne smiju zagađivati usjev i okolinu. Zamke će biti uklonjene nakon korištenja i odložene na sigurno mjesto.

3.7. Sprečavanje i prevencija kontaminacije

3.7.1.

Operator će uvesti mjere, uključujući barijere i zaštitni pojas, kako bi se izbjegla potencijalna kontaminacija i ograničili zagađivači organskih proizvoda.

3.7.2.

U slučaju razumne sumnje o kontaminaciji, Organska kontrola će osigurati da se poduzmu analize relevantnih proizvoda i mogućih izvora zagađenja (tlo, voda, zrak i inputi), kako bi se odredio nivo kontaminacije, i napraviti će prikladne odgovore kao što su otkriće izvora kontaminacije, uzimajući u obzir porijeklo kontaminacije i ostale relevantne faktore.

3.7.3.

Za pokrivače sintetičke strukture, prekrivače od slame i gnojiva, runa, mreže za insekte i silažno pakovanje dozvoljeni su samo proizvodi bazirani na polietilenu i polipropilenu ili drugim polikarbonatima. Oni će biti uklonjeni s tla nakon upotrebe i neće biti paljeni na području farme.

3.7.4.

Sva oprema iz konvencionalnog sistema proizvodnje će biti temeljito očišćena od potencijalnih zagađujućih materijala prije upotrebe na područjima kojima se organski upravlja.

3.7.5.

Proizvodi za čišćenje i dezinfekciju u biljnoj proizvodnji su dozvoljeni samo ako su odobreni za upotrebu u organskoj proizvodnji u skladu s prilogom 9.

Proizvodi za čišćenje i dezinfekciju u biljnoj proizvodnji su dopušteni ukoliko su zakonski prihvaćeni nacionalnom legislativom.

3.8. Skladištenje inputa

3.8.1.

Na proizvodnim jedinicama s organskom biljnom i stočarskom proizvodnjom, zabranjeno je skladištenje inputa, osim onih odobrenih ovim standardom.

4. Uzgoj gljiva

Za uzgoj gljiva mogu se koristiti supstrati ako su kompostirani isključivo iz sljedećih sastojaka:

1. stajsko gnojivo i životinjski izmet:
  - a. bilo s gazdinstva koje primjenjuje metode organske proizvodnje;
  - b. ili proizvodi prema Prilogu 1, samo ako proizvod iz tačke a. nije dostupan, i kada ne prelaze 25 % mase ukupnih sastojaka supstrata prije kompostiranja, izuzev pokrivnog materijala i dodane vode;
2. proizvodi poljoprivrednog porijekla osim onih iz tačke 1, s gazdinstava koja primjenjuju metode organske proizvodnje;
3. treset koji nije hemijski tretiran;
4. drvo koje nakon sječe nije tretirano hemijskim proizvodima;
5. 5. mineralni proizvodi iz Priloga 1, voda i tlo.

5. Standardi za uzgoj stoke

5.1. Postupanje sa životinjama

5.1.1

Zabranjen je uzgoj stoke bez poljoprivrednog zemljišta u kojem operator koji drži stoku ne upravlja poljoprivrednim zemljištem i/ili nema sklopljen ugovor o saradnji s drugim operatorom.

5.2. Konverzija i uzgoj

5.2.1.

Na poljoprivrednom gazdinstvu ili proizvodnoj jedinici koja je jednim dijelom pod organskom proizvodnjom, a drugim dijelom pod proizvodnjom u konverziji, operator je dužan držati organski proizvedene proizvode odvojeno od proizvoda iz konverzije i životinje odvojene ili tako da ih je lako odvojiti, te o svemu voditi odgovarajuću evidenciju iz koje je ta odvojenost vidljiva.

5.2.2.

Životinje i proizvodi životinjskog porijekla proizvedeni tokom perioda konverzije ne smiju se prodavati s oznakama koje upućuju na organsku proizvodnju pri označavanju i oglašavanju proizvoda.

5.2.3.

Ako je stoka iz konvencionalnog uzgoja dovedena na gazdinstvo i ako stočne proizvode treba prodati kao organske proizvode, period konverzije se mora primjenjivati najmanje:

- a. 12 mjeseci kod kopitara i goveda, uključujući bivole i bizone, za proizvodnju mesa, a u svakom slučaju najmanje tri četvrtine njihovog života;
- b. šest mjeseci u slučaju malih sisara i svinja i životinja za proizvodnju mlijeka;
- c. 10 sedmica za perad za proizvodnju mesa, dovedenu prije dostizanja starosti od tri dana;
- d. šest sedmica kod peradi za proizvodnju jaja.

5.2.4. Standard za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu

Životinje prisutne na farmi pri prelasku na organsku proizvodnju će proći period konverzije i to:

- a. meso: 12 mjeseci
- b. mljekarstvo: 3 mjeseca
- c. jaja: 6 sedmica.

5.2.5.

Pravila konverzije (sekcija 3.1.1 ovog standarda) vrijede za cijelo proizvodno područje na kojem se uzgaja hrana za životinje.

Trajanje perioda konverzije može se skratiti na godinu dana za pašnjake i druge otvorene površine koje koriste životinjske vrste koje nisu biljojedi. Ovaj period se može skratiti na šest mjeseci ako zemljište tokom posljednje godine nije bilo tretirano proizvodima koji nisu odobreni za organsku proizvodnju.

5.2.6.

Kada na početku perioda konverzije na gazdinstvu ima životinja iz konvencionalnog uzgoja, njihovi proizvodi mogu se smatrati organskim ako postoji istovremena konverzija cjelokupne proizvodne jedinice uključujući stoku, pašnjak i/ili svako zemljište koje se koristi za hranu za životinje. Ukupno trajanje kombiniranog perioda konverzije, kako za postojeće životinje tako i njihove potomke, pašnjak i/ili svako zemljište koje se koristi za hranu za životinju, može se skratiti na 24 mjeseci ako se životinje uglavnom hrane proizvodima iz proizvodne jedinice.

5.2.7.

Organska stoka i rasplodna stoka se moraju koristiti kada god je to moguće. Stoka iz organskog uzgoja će se rađati i uzgajati na organskim poljoprivrednim gazdinstvima. Životinje koje nisu organski uzgojene mogu biti dovedene na poljoprivredno gazdinstvo pod posebnim uvjetima definiranim ovim standardom. Takve životinje i njihovi proizvodi mogu se smatrati organskim kada prođe period konverzije iz sekcije 5.2.3. ovog standarda.

5.2.8.

Kada se krda ili stada osnivaju po prvi put, mladi sisari iz konvencionalnog uzgoja uzgajaju se prema pravilima organskog uzgoja odmah nakon što prestanu sisati. Osim toga, danom ulaska životinja u krdo primjenjuju se sljedeća ograničenja:

- a. bivoli, telad i ždrebad moraju biti mlađi od šest mjeseci;
- b. janjad i jarići moraju biti mlađi od 60 dana;
- c. odojci moraju biti lakši od 35 kg.

5.2.9.

Za obnovu krda ili stada, odrasli mužjaci i nuliparne ženke iz konvencionalnog uzgoja dalje se moraju uzgajati u skladu s pravilima organskog uzgoja. Osim toga, broj ženki sisara podliježe sljedećim godišnjim ograničenjima:

- a. do najviše 10% odraslih kopitara ili goveda, uključujući bivole i bizone, te 20% odraslih svinja, ovaca i koza, kao ženki;
- b. za jedinice s manje od 10 kopitara ili goveda, ili s manje od pet svinja, ovaca ili koza, svako gore navedeno obnavljanje ograničava se na najviše jednu životinju godišnje.

5.2.10.

Postoci iz sekcije 5.2.9. se mogu povećati do 40%, uz prethodno odobrenje Organske kontrole, u sljedećim posebnim slučajevima:

- a. prilikom izvođenja većeg proširenja poljoprivrednoga gazdinstva;
- b. prilikom promjene pasmine;
- c. prilikom započinjanja nove stočarske specijalizacije;
- d. kada pasminama prijete opasnost od izumiranja i u tom slučaju životinje tih pasmina ne moraju nužno biti nuliparne ženke.

5.2.11.

Organska kontrola može privremeno odobriti, kod visoke smrtnosti životinja uzrokovane zdravstvenim uvjetima ili okolnostima katastrofe, obnavljanje ili ponovnu uspostavu krda ili stada životinjama iz konvencionalnog uzgoja, kada nema organski uzgojenih životinja, pod uvjetom da se primijeni odgovarajući period konverzije za životinje iz konvencionalnog uzgoja.

5.1.12.

Uz prethodno odobrenje Organske kontrole, kada se stado osniva po prvi put, obnavlja ili ponovo osniva i organski uzgojena perad nije raspoloživa u dovoljnim količinama, perad iz konvencionalnog uzgoja se može dovesti u organsku proizvodnu jedinicu pod uvjetom da su mlade kokoši za dobivanje jaja i perad za dobivanje mesa stari manje od tri dana.

5.2.13.

Mlade kokoši za dobivanje jaja, starosti do najviše 18 sedmica mogu se dovesti u jedinicu za organski uzgoj životinja do 31. decembra 2017. ako organski uzgojene mlade kokoši nisu dostupne i pod uvjetom da su relevantne odredbe koje se odnose na ishranu i prevenciju bolesti i tretmane u skladu s ovim standardom.

5.2.14.

Operatori moraju čuvati pisane dokaze o korištenju odobrenja iz sekcija 5.2.8. do 5.2.13.

5.2.15.

Ako stoka potiče iz konvencionalnih jedinica, moguća je primjena posebnih mjera kao što je pregled ili period karantene, zavisno od okolnosti.

5.2.16.

Sistemi uzgoja će biti bazirani na pasminama koje se mogu uspješno razmnožavati pod prirodnim uvjetima. Pasmine će biti odabrane kako bi se izbjegle određene bolesti i zdravstveni problem povezani s intenzivnim uzgojem. Prednost treba dati domaćim pasminama i sojevima. Izbor pasmina, također, mora doprinositi sprečavanju patnje i izbjegavanju sakaćenja životinja.

5.2.17.

Vještačka oplodnja je dozvoljena.

5.2.18.

Prenos embrija i kloniranje su zabranjeni.

5.2.19.

Zabranjeno je korištenje hormona za indukciju ovulacije ili porođaja osim kod pojedinačnih životinja iz medicinskih razloga i uz nadzor veterinarara.

5.3. Držanje i uvjeti smještaja**5.3.1.**

Smještaj za životinje mora obezbijediti pogodnu klimu odgovarajuću vrsti životinje. Izolacija, grijanje, hlađenje i ventilacija zgrade će osigurati da se protok zraka, nivo prašine, temperatura, relativna vlažnost zraka i koncentracija gasa drže unutar granica koje nisu štetne za životinje. Konstrukcija zgrade mora osigurati dovoljno prirodne ventilacije i svjetlosti.

5.3.2

Stoka mora imati stalan pristup otvorenim prostorima, po mogućnosti pašnjacima, kad god vremenski uvjeti i stanje zemljišta to dozvoljavaju, osim ako se na temelju relevantnog nacionalnog zakonodavstva uvedu ograničenja i obaveze vezane uz zaštitu zdravlja ljudi i životinja

5.3.3.

Gustoća životinja u zgradama mora osiguravati udobnost, dobrobit i ispunjava potrebe svojstvene vrsti životinje koje u prvom redu zavise o vrsti, pasmini i dobi životinja. Mora se voditi računa i o potrebama ponašanja životinja koje posebno zavise od veličine grupe i spolu životinja. Gustoćom se osigurava dobrobit životinja tako da im se osigura dovoljno prostora da prirodno stoje, jednostavno legnu, da se okrenu, njeguju, zauzimaju sve prirodne položaje tijela i čine sve prirodne kretnje kao što je rastezanje i mahanje krilima.

5.3.4.

Osoblje koje se brine za životinje mora posjedovati potrebna osnovna znanja i vještine vezane za zdravstvene potrebe i dobrobit životinja.

5.3.5.

Uzgojne prakse, uključujući ishranu, konstrukciju objekata, gustoću životinja i kvalitet vode, moraju osigurati da su zadovoljene razvojne, fiziološke i etološke potrebe životinja.

5.3.6.

Ukupna gustoća stočnog fonda mora biti takva da ne prelazi granicu od 170 kg azota godišnje po hektaru poljoprivredne površine. Kako bi se odredila odgovarajuća gustoća stočnog fonda, Organska kontrola određuje jedinice za stoku koje su ekvivalentne navedenoj granici. Kao smjernice mogu biti uzete veličine navedene u prilogu 5.

5.3.7.

Najmanje dopuštene površine za zatvorene i otvorene površine te ostale karakteristike smještaja za različite vrste i kategorije životinja nevedeni su u prilogu 4 ovog standarda.

5.3.8.

Broj životinja mora biti ograničen da ne bi došlo do prekomjerne ispaše, izrovanosti tla, erozije ili zagađenja koje nastaje zbog životinja ili zbog upotrebe stajskog gnojiva.

5.3.9.

Trajanje transporta životinja mora biti maksimalno skraćeno.

5.3.10.

Ukrcavanje i iskrcavanje životinja se mora obavljati bez primjene bilo koje vrste električne stimulacije za prisiljavanje životinja. Korištenje alopatskih sredstava za smirivanje prije ili tokom prevoza je zabranjeno.

5.3.11.

Prostor za smještaj stoke mora imati glatke, ali ne klizave podove. Najmanje polovina površine zatvorenog prostora mora biti puna, tj. da nije rešetkaste konstrukcije.

5.3.12.

Smještaj mora imati udobnu, čistu, suhu i dovoljno veliku površinu za ležanje/odmaranje koja se sastoji od čvrste konstrukcije koja nije rešetkasta. Na površini za odmaranje mora biti široka stelja nastrijeta slamom. Stelja se sastoji od slame ili drugog odgovarajućeg prirodnog materijala. Stelja se može oplemeniti i obogatiti bilo kojim mineralnim proizvodom iz priloga 1 ovog standarda.

5.3.13.

Biljojedi moraju imati pristup pašnjacima kad god to uvjeti dopuštaju. Ne dovodeći u pitanje navedeno, bikovi stari preko godinu dana će imati pristup ispaši ili otvorenim površinama.

5.3.14.

Perad moraju imati pristup otvorenim površinama u trajanju od najmanje jedne trećine njihovog života.

5.1.15.

Otvorene površine će biti djelimično natkrivene.

5.3.16.

U slučajevima kada biljojedi imaju pristup pašnjacima tokom razdoblja ispaše i kada sistem zimskog smještaja životinjama pruža slobodu kretanja, obaveza osiguravanja površina na otvorenom tokom zimskih mjeseci može se zanemariti.

5.3.17.

Površine na otvorenom za perad uglavnom će biti pokrivene vegetacijom i imati zaštitne objekte i pticama će omogućavati jednostavan pristup dovoljnom broju korita za pojenje i hranjenje.

5.3.18.

Završna faza tova odraslih goveda za dobivanje mesa može se odvijati u zatvorenom prostoru pod uvjetom da spomenuto razdoblje u zatvorenom ne prelazi jednu petinu njihovog životnog vijeka, ali u svakom slučaju ne duže od tri mjeseca.

5.3.19.

Držanje teladi u pojedinačnim boksovima nakon starosti od jedne sedmice je zabranjeno.

5.3.20.

Krmače se drže u grupama, osim u posljednjoj fazi bređanja i tokom dojenja.

5.3.21.

Odojci se ne smiju držati na ravnim platformama ni u kavezima za odojke.

5.3.22.

Površine za kretanje u slučaju svinja će dozvoljavati izbacivanje izmeta i rovanje. Za rovanje se mogu koristiti različiti supstrati.

5.3.23.

Vezivanje ili izolacija životinja je zabranjena, osim kod pojedinačnih životinja i na ograničeno vrijeme i ako je to opravdano radi sigurnosti i dobrobiti životinje, ili iz veterinarskih razloga.

5.3.24.

U slučaju kada je gazdinstvo suočeno s klimatskim, geografskim ili strukturnim ograničenjima, Organska kontrola može odobriti da se stoka na malim gazdinstvima veže ako je nije moguće čuvati u grupama primjerenima njihovim etološkim potrebama, pod uvjetom da ima pristup pašnjacima tokom perioda ispaše, a kada ispaša nije moguća, najmanje dvaput sedmično pristup površinama na otvorenom.

5.4. Posebni uvjeti smještaja i držanja za perad

5.4.1.

Perad ne smije biti držana u kavezima.

5.4.2.

Objekti za svu perad moraju zadovoljavati sljedeće uvjete:

- a. najmanje jedna trećina površine poda je puna, to jest, nije rešetkaste konstrukcije te je pokrivena steljom kao što je slama, pilota, pijesak ili treset;
- b. u peradarskim objektima za nosilice, dovoljno velik dio poda za kokoši je dostupan za prikupljanje izmeta;
- c. imaju prečke za sjedenje čija je veličina i broj srazmjerni veličini grupe ptica kako je utvrđeno u prilogu 4 ovog standarda;
- d. imaju izlazno/ulazne otvore dovoljno velike za ptice, a spomenuti otvori imaju sveukupnu dužinu od najmanje 4 m po 100 m² nastambe koja je pticama na raspolaganju.

5.4.3.

Ni jedan peradarski objekt neće sadržavati više od:

- 4 800 kokoši,
- 3 000 nosilica,
- 5 200 biserki,
- 4 000 ženki mošusne ili pekinške patke ili 3 200 mužjaka mošusne ili pekinške patke ili drugih patki,
- 2 500 kopuna, gusaka ili ćurki.

5.4.4.

Ukupna upotrebna površina objekata za perad za proizvodnju mesa bilo koje jedinice ne prelazi 1 600 m².

5.4.5.

Objekti za držanje peradi moraju biti izgrađeni na način koji svim pticama omogućava olakšan pristup površinama na otvorenom.

5.4.6.

Prirodno svjetlo se može nadomjestiti umjetnim kako bi se osiguralo najviše 16 sati svjetla dnevno s neprekidnim noćnim trajanjem odmora bez umjetnog svjetla u trajanju od najmanje osam sati.

5.4.7.

Kako bi se spriječilo korištenje intenzivnih metoda uzgoja, perad se mora ili uzgajati do dostizanja minimalne starosti ili mora poticati od spororastućih sojeva peradi. Ako

operator ne koristi spororastuće sojeve peradi, najmanja dopuštena dob kod klanja je sljedeća:

- 81 dan za kokoši;
- 150 dana za kopune;
- 49 dana za pekinške patke;
- 70 dana za ženke mošusne patke;
- 84 dana za mužjake mošusne patke;
- 92 dana za divlje patke;
- 94 dana za biserke;
- 140 dana za ćurane i guske za pečenje; i
- 100 dana za ćurke.

5.4.8.

Vodena perad će imati pristup tekućici, ribnjaku, jezeru ili bazenu kad god vremenski i higijenski uvjeti to dopuštaju kako bi se poštovala posebne potrebe njihove vrste i zahtjevi za dobrobit životinja.

5.4.9.

Objekti se moraju isprazniti od životinja između svakog turnusa peradi za uzgoj i propisno očistiti i dezinficirati.

Osim toga, kada se završi uzgoj svakog turnusa peradi, ispust za perad mora ostati prazan kako bi se vegetaciji omogućilo da ponovno naraste. Organska kontrola mora utvrditi period u kojem ispusti za perad moraju ostati prazni. Operator mora čuvati pisane dokaze da se taj period poštuje. Ovi zahtjevi ne vrijede za perad koja se ne uzgaja u turnusima, ne čuva u ograđenim prostorima i slobodna je kretati se tokom dana.

5.5. Odvojena proizvodnja

5.5.1.

Ako cijelo gazdinstvo nije prešlo na organsku proizvodnju, organski i konvencionalni dijelovi farme će biti jasno i stalno odvojeni.

5.5.2.

Stoka iz konvencionalnog uzgoja može biti prisutna na gazdinstvu pod uvjetom da se uzgaja na jedinicama gdje su zgrade i parcele jasno odvojene od jedinica koje proizvode u skladu s pravilima organskog uzgoja i kada se radi o različitim vrstama.

5.5.3.

Stoka iz konvencionalnog uzgoja može koristiti organsku ispašu ograničeno vrijeme svake godine, pod uvjetom da takve životinje potiču iz sistema uzgoja koji prakticira održivo korištenje zemljišta (npr. farme u nerazvijenim područjima, sheme za očuvanje okoliša i dobrobiti životinja) i da organske životinje nisu prisutne u isto vrijeme na toj ispaši.

5.5.4.

Organski uzgojene životinje mogu biti na ispaši na zajedničkom zemljištu, pod uvjetom da:

- a. zemljište u periodu od najmanje tri godine nije bilo tretirano proizvodima koji nisu odobreni za organski uzgoj;
- b. sve životinje iz konvencionalnog uzgoja koje koriste zemljište potiču iz sistema uzgoja koji prakticira održivo korištenje zemljišta (npr. farme u nerazvijenim područjima, sheme za očuvanje okoliša i dobrobiti životinja);
- c. svi stočni proizvodi dobiveni od organskih životinja, dok koriste ovo zemljište, se ne smatraju organskim, osim ako se ne može dokazati adekvatna odvojenost od konvencionalnih životinja.

5.5.5.

Operator će čuvati pisane dokaze o korištenju odobrenja iz sekcije 5.5.3 i 5.5.4. ovog standarda.

5.6. Ishrana

5.6.1.

Životinje će biti hranjene organskom hranom koja zadovoljava nutritivne potrebe životinje u svim stadijima razvoja.

5.6.2.

Korištenje ograničenog udjela konvencionalne proteinske hrane za svinje i perad je dopušteno ako operatori nisu u mogućnosti obezbijediti hranu za životinje isključivo iz organskog uzgoja. Najveći odobreni postotak konvencionalne hrane za životinje za period od 12 mjeseci je 5% za kalendarske godine 2015, 2016 i 2017.

Proračun se radi kao postotak suhe tvari u životinjskoj hrani poljoprivrednog porijekla na godišnjem nivou.

Operator mora čuvati pisane dokaze o potrebi primjene ove odredbe.

5.6.3. Standard za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu

Najveći postotak konvencionalne životinjske hrane koji se odobrava u dnevnom obroku je 15% za sisare i 25% za nepreživare izračunano kao postotak suhe tvari.

5.6.4.

Dio u proračunu ishrane može sadržavati i hranu za životinje s jedinica koje su u konverziji:

- a. U prosjeku do 30% količine obroka hrane za životinje na godišnjem nivou može sadržavati hranu za životinje iz konverzije. Kada hrana za životinje iz konverzije potiče s vlastitog gazdinstva, taj se postotak može povećati na 60%.

- b. Do 20% ukupne prosječne količine hrane koja se daje stoci može poticati iz ispaše ili kosidbe stalnih pašnjaka ili zemljišta s trajnim krmnim biljem iz prve godine konverzije, pod uvjetom da čine dio samoga gazdinstva i nisu bili dio jedinice organskog uzgoja toga gazdinstva u posljednjih pet godina.

Postoci utvrđeni u ovoj sekciji izračunavaju se godišnje kao postotak suhe tvari hrane za životinje biljnog porijekla. Kada se koristi i hrana za životinje iz perioda konverzije i hrana za životinje sa zemljišta iz prve godine perioda konverzije, ukupan kombinirani postotak takve hrane za životinje ne smije prelaziti maksimalne postotke utvrđene u ovoj sekciji.

5.6.5.

Kod biljojeda, osim tokom godišnjeg perioda transhumance, najmanje 50 % hrane za životinje mora poticati sa samog gazdinstva ili 20% u slučaju svinja i peradi. Kada to nije izvodljivo, mora biti proizvedeno u saradnji s drugim organskim poljoprivrednim gazdinstvima, prije svega u istoj regiji.

5.6.6. Standard za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu

Najveći dio hrane za životinje (najmanje 50%) mora poticati s vlastitog gazdinstva ili je proizvedeno u saradnji s drugim organskim farmama u istoj regiji.

5.6.7.

Sisteme uzgoja za biljojede treba temeljiti na maksimalnom korištenju ispaše prema raspoloživosti pašnjaka u različitim periodima godine.

5.6.8.

Najmanje 60% suhe tvari u dnevnim obrocima biljojeda mora činiti vlaknasta krma, svježa ili suha krma ili silaža. Za životinje u mljekarstvu dopušta se smanjenje od 50% u ranom razdoblju (prva tri mjeseca) laktacije.

Vlaknasta krma, svježa ili sušena krma ili silaža mora se dodavati dnevnom obroku za svinje i perad.

5.6.9. Standard za proizvode namijenjene prodaji na BiH tržištu

Sisari će imati pristup vlaknastoj krmu na dnevnoj bazi.

5.6.10.

Tokom razdoblja transhumance, životinje mogu da pasu na konvencionalnom zemljištu kada se sele s jednog pašnjaka na drugi. Uzimanje konvencionalne hrane za životinje u obliku trave i drugog bilja koje životinje pasu tokom ovog razdoblja je prihvatljivo (maksimalno do 10 % ukupnoga godišnjeg unosa hrane izračunato kao postotak suhe tvari hrane za životinje poljoprivrednog porijekla).

5.6.11.

Mladi sisari će se hraniti majčinim mlijekom umjesto prirodnim mlijekom u trajanju od najmanje:

- tri mjeseca za goveda (uključujući bivole, bizone i kopitare),
- 45 dana za ovce i koze i
- 40 dana za svinje.

5.6.12.

Uz izuzetak pčela, stoka mora imati stalan pristup ispaši ili vlaknastoj krmi.

5.6.13.

Poboljšivači rasta i sintetičke aminokiseline ne smiju se upotrebljavati.

5.6.14.

Zabranjeno je držanje stoke u uvjetima ili način hranjenja koji mogu uzrokovati anemiju.

5.6.15.

Postupci tovljenja u svakoj fazi postupka uzgoja moraju biti reverzibilni. Prisilno hranjenje je zabranjeno.

5.6.16.

Organska kontrola može privremeno odobriti korištenje konvencionalne hrane za životinje u ograničenom periodu i u odnosu na posebno područje od strane pojedinačnih operatora kada dođe do gubitka u uzgoju hrane za životinje ili se uvedu ograničenja, posebno kao posljedice vanrednih meteoroloških uvjeta, izbijanja zaraznih bolesti, kontaminacije otrovnim tvarima, ili kao posljedice požara. Operator mora čuvati pisane dokaze o korištenju ovih odobrenja.

5.6.17.

Konvencionalna hrana za životinje biljnog, životinjskog i mineralnog porijekla, aditivi za hranu za životinje određeni proizvodi koji se koriste za ishranu životinja i pomoćne tvari mogu se koristiti u organskom uzgoju samo ako su u skladu s ovim standardom i samo ako se nalaze u prilogu 6 i ako su zadovoljena tamo utvrđena ograničenja.

5.6.18.

Organska hrana za životinje životinjskog porijekla i hrana za životinje mineralnog porijekla i proizvodi i nus proizvodi održivog ribarstva se mogu koristiti u organskom uzgoju samo ako su u skladu s prilogom 6 ovog standarda i ako su zadovoljena tamo utvrđena ograničenja.

5.6.19.

Aditivi u hrani za životinje i određene tvari koje koriste u prehrani životinja se mogu koristiti u organskoj proizvodnji samo ako su u skladu s prilogom 7 i ako su zadovoljena tamo utvrđena ograničenja.

5.6.20.

Konvencionalni začini, biljke i melase mogu biti korišteni u organskoj proizvodnji uz uvjet da nisu dostupni u organskom obliku i da je njihova upotreba ograničena na 1% od izračuna ishrane za određene vrstu, izračunatog kao postotak suhe materije hrane poljoprivrednog porijekla na godišnjem nivou.

5.6.21.

Sve sirovine za hranu za životinje koje se koriste ili prerađuju u organskoj proizvodnji ne smiju biti prethodno prerađene pomoću hemijski sintetiziranih rastvarača.

5.7. Prevencija bolesti i veterinarski tretmani

5.7.1.

Sprečavanje bolesti se mora temeljiti na selekciji vrsta i sojeva, praksi upravljanja uzgojem, visokokvalitetnoj hrani i tjelesnoj aktivnosti životinja, odgovarajućoj gustoći životinja i odgovarajućim objektima koji se održavaju u higijenskim uvjetima.

5.7.2.

U slučaju bolesti, životinja se moraju odmah liječiti. Prednost se daje fitoterapeutskim tretmanima, homeopatskim proizvodima, mikroelementima i proizvodima navednim u prilogu 6 (dio 3) i prilogu 7 (dio 1.1). Kada ove metode nisu primjerene, hemijski sintetizirani alopatski veterinarski lijekovi, uključujući antibiotike se smiju upotrebljavati pod strogim uvjetima i uz nadzor veterinara. Posebno je potrebno odrediti ograničenja s obzirom na tok liječenja i karencu.

Operator neće izbjegavati upotrebu lijekova kada će to rezultirati nepotrebnom patnjom životinja.

5.7.3.

Dozvoljena je primjena imunoloških veterinarskih lijekova.

5.7.4.

Dozvoljeni su tretmani vezani uz zaštitu zdravlja ljudi i životinja koji se propisuju na temelju nacionalnog zakonodavstva.

5.7.5.

Zabranjeno je korištenje pospješivača rasta ili prinosa (uključujući antibiotike, kokcidiostatike i druge umjetne pospješivače rasta) i korištenje hormona ili sličnih tvari za kontrolu reprodukcije ili za druge namjene (npr. indukcija ili sinkronizacija estrusa).

5.7.6.

U slučajevima kada su korišteni veterinarski lijekovi, sljedeće informacije moraju biti dostavljene Organskoj kontroli prije nego što životinje ili njihovi proizvodi mogu biti prodani kao organski: datum liječenja, detalji o dijagnozi, pozologija, vrsta lijeka, naznaka aktivnih farmakoloških tvari, primijenjena metoda liječenja i veterinarski recept za veterinarsku njegu s razlozima i karencama.

Tretirane životinje moraju biti jasno označene: pojedinačno u slučaju velikih životinja, pojedinačno, ili skupno, ili po košnici u slučaju peradi, malih sisara i pčela.

5.7.7.

Trajanje karence za alopatske veterinarske tretmane i tretmane protiv parazita, uključujući tretmane pod obaveznom kontrolom i eradikacijskim shemama mora biti dvostruko duže od zakonskog trajanja karence ili, ako razdoblje nije navedeno, 48 sati.

5.7.8.

S izuzetkom vakcinacije, liječenja zbog parazita i obaveznih programa iskorjenjivanja u kojima životinja ili skupina životinja prima više od tri terapije liječenja hemijski sintetiziranim alopatskim lijekovima ili antibioticima unutar perioda od 12 mjeseci ili više od jedne terapije liječenja ako je njihov reproduktivni ciklus kraći od godine dana, tretirana stoka ili proizvodi koji se od nje dobivaju ne smiju se prodavati kao organski proizvodi, a stoka mora biti podvrgnuta periodu konverzije.

5.7.9.

Samo lijekovi koje je odobrio ili propisao veterinar mogu biti skladišteni u proizvodnoj jedinici. Lijekovi se skladište u ormariću za lijekove koji je osiguran od pristupa neovlaštenih osoba. Lijekovi moraju biti jasno označeni odgovarajućom etiketom. Ostatak lijekova će biti propisno odložen.

5.8. Sakaćenje

5.8.1.

Svaka patnja životinja, uključujući sakaćenje, će biti svedena na minimum tokom cijelog životnog vijeka, uključujući i vrijeme klanja.

5.8.2.

Radnje kao što su pričvršćivanje elastičnih traka na repove ovaca, podrezivanje repa, brušenje zuba, obrezivanje kljuna i odstranjivanje rogova u organskom uzgoju se ne obavljaju rutinski. Međutim, neke od ovih radnji Organska kontrola može odobriti od slučaja do slučaja zbog sigurnosnih razloga ili ako su namijenjeni unapređenju zdravlja, dobrobiti ili higijeni stoke.

Svaka patnja životinje se mora svesti na minimum primjenom odgovarajućih anestetika i/ili analgetika i radnjom koju kvalificirano osoblje obavlja samo u najprimjerenijoj životnoj dobi životinje.

5.8.3.

Fizička kastracija je dozvoljena kako bi se održao kvalitet proizvoda i tradicionalne metode uzgoja, ali samo pod uvjetima utvrđenima u sekciji 5.8.2. ovog standarda.

5.9. Čišćenje i dezinfekcija

5.9.1.

Objekti, kokošinjci, oprema i pribor moraju biti propisno očišćeni i dezinficirani kako bi se izbjegla unakrsna zaraza i razvoj organizama prenosnika bolesti. Fekalije, urin i nepojedena ili rasuta hrana mora se uklanjati onoliko često koliko je to potrebno kako bi se mirisi sveli na najmanju moguću mjeru i spriječilo privlačenje insekata ili glodara.

5.9.2.

Za čišćenje i dezinfekciju objekata za držanje životinja, opreme i pribora mogu se koristiti samo proizvodi navedeni u prilogu 8 ovog standarda.

5.9.3.

Sredstva protiv glodara (koja se koriste samo u klopama) i proizvodi navedeni u prilogu 2 se mogu koristiti protiv insekata i drugih štetočina u zgradama i drugim objektima u kojima se čuva stoka.

6. Sakupljačka proizvodnja

6.1.1.

Samonikli sakupljeni proizvodi uključuju one proizvode koji su ubrani ili sakupljeni a da nisu, u značajnom smislu, aktivno uzgajani. Ovo uključuje biljne proizvode kao i insekte, puževe i životinje koje su smještene ili nisu pomjerane van granica definiranog područja.

6.1.2.

Samonikli sakupljeni plodovi će poticati sa stabilnog i održivog područja na kojem rastu. Sakupljanje neće preći održivi urod ekosistema ili zaprijetiti opstanku gljiva, biljnih ili životinjskih vrsta, uključujući one koje nisu direktno eksploatirane. (IUCN-ova crvena lista za BiH koristit će kod ocjene koje vrste mogu biti smatrane da ispunjavaju standarde).

6.1.3.

Operatori će sakupljati proizvode na jasno definiranim područjima na kojima zabranjene supstance nisu primjenjivane najmanje tri godine prije sakupljanja. Organska kontrola će nadzirati područje najmanje tri mjeseca prije certifikacije.

6.1.4.

Sakupljanje ili područje branja/sakupljanja će biti dovoljno udaljeno od izvora zagađenja i kontaminacije. Područja se trebaju nalaziti na takvim mjestima gdje kontaminacija ne umanjuje vrijednost proizvoda kao što su hrana i stočna hrana.

6.1.5.

Na svim mjestima otkupa/nabavke će se nalaziti osoblje koje dobro poznaje ove standarde i sakupljači će imati pristup mapama područja sakupljanja.

7. Pčelarstvo

7.1.

Pčelarstvo može biti certificirano kada je u saglasnosti sa OK stanaradima i nakon perioda konverzije u trajanju od jedne godine.

7.2.

Košnice će biti primarno od prirodnih materijala. Materijali sa toksičnim efektom za pčele ili okoliš neće biti korišteni.

7.3.

Vosak treba biti zamijenjen organski proizvedenim voskom tokom perioda konverzije. U slučajevima kada sav vosak ne može biti zamijenjen tokom jednogodišnjeg perioda, Organska kontrola može produžiti period konverzije.

7.4.

Kod novih pogona ili tokom perioda konverzije, konvencionalno dobiven vosak se može koristiti samo u sljedećim slučajevima:

- a. ako pčelinji vosak iz organskih pčelinjaka nije dostupan na tržištu;
- b. ako dokazano nije onečišćen tvarima koje nisu odobrene u organskom uzgoju i
- c. ako potiče iz čahure.

7.5.

Uvedene pčele će poticati iz jedinica organske proizvodnje, kada je to moguće.

Kod odabira rasa, uzimat će se u obzir mogućnost prilagođavanja rasa lokalnim uvjetima, njihova održivost i otpornost na bolesti. Prvi izbor će biti evropska rasa *Apis mellifera* i njeni lokalni ekotipovi mogu biti korišteni.

Ako nisu dostupne organske pčele, godišnje 10 % organskih društava može biti zamijenjeno konvencionalnim pčelama u slučaju obnavljanja pčelinjaka.

7.6.

Kod visoke smrtnosti pčela uzrokovanih zdravstvenim uvjetima ili okolnostima katastrofe, Organska kontrola može privremeno odobriti ponovnu uspostavu pčelinjaka konvencionalno uzgojenim pčelama kada organske pčele nisu dostupne. Za obnovu pčelinjaka, godišnje se 10% matica i rojeva može zamijeniti konvencionalnim maticama i rojevima u jedinici za organski uzgoj pod uvjetom da se matice i rojevi stave u košnice sa saćem ili satnim osnovama koji potiču iz jedinica organskog uzgoja.

7.7.

Košnice trebaju biti smještene na poljima kojima se organski upravlja i/ili u divljim, prirodnim nezagađenim područjima. Košnice moraju biti smještene u područja koja unutar radijusa od 3 km ispunjavaju zahtjeve organske proizvodnje usjeva dovoljne da opskrbe prirodne potrebe ishrane pčela i koja osiguravaju pristup dovoljnim izvorima

medne rose, nektara i polena i/ili samoniklom bilju i/ili kulturama tretiranim postupcima s malim uticajem na okoliš koji ne mogu uticati na organski status pčelarske proizvodnje. Gore spomenuti zahtjevi ne vrijede kada cvjetanje nije u toku ili kada su košnice u mirovanju.

Košnice će biti postavljene na dovoljnoj udaljenosti od izvora koji mogu kontaminirati pčelinje proizvode ili ugroziti zdravlje pčela. Ukoliko dođe do izmještanja košnica na nove lokacije, Organska kontrola o ovome treba biti obavještena u roku od 4 sedmice.

7.8.

Organska kontrola može odrediti regije ili područja u kojima pčelarstvo koje je u skladu s pravilima organske proizvodnje nije primjenjivo.

7.9.

Kada je gazdinstvo suočeno s klimatskim, geografskim ili strukturnim poteškoćama i za potrebe oprašivanja, operator može na istom gozdinstvu voditi jedinice organskog i konvencionalnog pčelarstva ako su ispunjeni svi uvjeti organskog uzgoja, s izuzetkom odredbi za smještaj pčelinjaka. U tom se slučaju proizvod ne može prodavati kao organski. Operator mora čuvati pisane dokaze o primjeni ove odredbe.

7.10. Standard za proizvodnju namijenjenu prodaji na BiH tržištu

Paralelna proizvodnja može biti dozvoljena kada su jedinice za certificirano i konvencionalno pčelarstvo odvojene i pod uvjetom da se cjelokupna proizvodnja i opsluživanje odvijaju tako da ne postoji opasnost od miješanja certificiranih i konvencionalnih proizvoda.

7.11.

Na kraju proizvodne sezone košnice će biti ostavljene s rezervama meda i polena dovoljnim da društvo preživi period hibernacije. Dodatna ishrana se može koristiti samo kada je opstanak košnica ugrožen zbog klimatskih uvjeta i između posljednjeg sakupljanja meda i početka narednog nektarskog ili perioda medne rose. Organski med, organski šećer ili organski šećerni sirup će se koristiti.

7.12.

Organska kontrola može privremeno odobriti ishranu pčela organskim medom, organskim šećerom ili organskim šećernim sirupom kod dugotrajnih vanrednih vremenskih uvjeta ili okolnosti katastrofe, koji otežavaju dobivanje nektara ili medljike. Operator mora čuvati pisane dokaze o korištenju ovog izuzeća.

7.13. Standard za proizvodnju namijenjenu prodaji na BiH tržištu Kada organski med, organski šećer ili organski šećerni sirup nisu dostupni, konvencionalni mogu biti korišteni do 2017. godine.

7.14.

Zdravlje i dobrobit košnice će se primarno postizati higijenom i kontrolom košnice.

Kod zaraze s *Varroa destructor* može se koristiti mravlja kiselina, mliječna kiselina, sirćetna kiselina i oksalna kiselina, kao i mentol, timol, eukaliptol ili kamfor.

Dopušteni su fizički tretmani za dezinfekciju pčelinjaka kao što su para ili direktni plamen.

7.15.

Kada ne uspiju preventivne mjere, kolonije moraju biti odmah tretirane. Veterinarski medicinski proizvodi se mogu koristiti pod uvjetom da:

- Prednost ima fitoterapeutski i homeopatski tretman;
- Ako je potrebno, kolonije mogu biti izolovane
- Ako se koriste alopatski hemijski sintetizirani medicinski proizvodi, kolonije će biti izolovane, pčelinji proizvod neće biti prodat kao organski, sav vosak će biti zamijenjen voskom porijeklom iz organskog pčelarstva i tretirane košnice će proći kroz period konverzije od jedne godine. Ovi zahtjevi nisu primjenjivi za proizvode koji su dozvoljeni ovim standardom.
- Alopatski hemijski sintetizirani medicinski preparati će biti korišteni pod nadzorom veterinara.
- Veterinarski lijekovi se mogu koristiti u organskom pčelarstvu ako je odgovarajuća primjena u skladu s nacionalnim propisima.

7.16.

Zabranjeno je sakaćenje, kao što je podrezivanje krila matica.

7.17.

Samo prirodni proizvodi kao što su propolis, vosak i biljna ulja mogu biti korištena u košnicama.

7.18.

Posebnu pažnju treba obratiti na to da se osiguraju primjereno vrcanje, prerada i čuvanje pčelarskih proizvoda.

7.19.

Za potrebe zaštite okvira, košnica i saća, posebno od štetočina, dopuštena su samo sredstva protiv glodara (koja se koriste za klopke) i odgovarajući proizvodi navedeni u Prilogu 2.

7.20.

Zabranjena je upotreba hemijskih sintetičkih sredstava za odbijanje pčela tokom postupka vađenja meda. Upotreba dima treba biti svedena na minimum. Prihvatljivi dimni materijali trebaju biti prirodni ili od materijala koji ispunjavaju zahtjeve ovog standarda.

7.21.

Uništavanje pčela u saću kao metoda sakupljanja pčelarskih proizvoda je zabranjena.

7.22. Uništavanje saća sa leglom je zabranjeno prilikom vađenja meda. Uništavanje legla sa trutovima je dozvoljeno kao mjera borbe protiv varoe.

7.23.

Pčelinji vosak za nove osnove mora biti iz organskog uzgoja.

7.24.

Vještačka oplodnja matica je dozvoljena.

8. Prerada i rukovanje

8.1. Opći zahtjevi

8.1.1.

Organski proizvodi se neće miješati s konvencionalnim proizvodima. Priprema i kasnije skladištenje prerađene organske hrane moraju biti kontinuirano odvojeni od konvencionalnih proizvoda u vremenu ili prostoru.

8.1.2.

Operator mora poduzeti sve mjere da osigura identifikaciju pošiljki i šarži. Svi organski proizvodi će biti jasno identificirani kao takvi i skladišteni i transportirani na način koji prevenira kontakt, miješanje ili zamjenu s konvencionalnim proizvodima tokom čitavog procesa.

8.1.3.

Kada se konvencionalni proizvodi pripremaju ili skladište u predmetnoj jedinici za preradu operator će obavijestiti Organsku kontrolu o tome i čuvati odgovarajuće i ažurirane evidencije o cjelokupnoj proizvodnji i prerađenim količinama.

8.1.4.

Operator će poduzeti sve neophodne mjere da spriječi kontaminaciju organskih proizvoda zagađivačima i kontaminantima, uključujući čišćenje, dekontaminaciju i dezinfekciju objekata i opreme. Ovo uključuje sprečavanje kontaminacije organskih proizvoda nakon korištenja sredstava za čišćenje, sanitaciju i dezinfekciju.

8.1.5.

Kod rukovanja, prerade ili skladištenja organskih i konvencionalnih proizvoda odgovarajuće mjere čišćenja trebaju biti unaprijed poduzete. Učinkovitost čišćenja mora biti provjerena i dokumentirana. Operator će provoditi radnje na organskim proizvodima samo nakon odgovarajućeg čišćenja proizvodne opreme.

8.1.6.

Organska prerada će se odvijati uz veliku pažnju poštujući osobine proizvoda. Korištene supstance i tehnike neće biti korištene na načina da se pokriju nedostaci ili da se potrošač dovede u zabludu. Npr. ne smiju se koristiti tvari i tehnike pomoću kojih se ponovo vraćaju svojstva izgubljena tokom prerade i skladištenja organske hrane, ispravljaju posljedice nemara u preradi ili pomoću kojih bi se na neki drugi način mogla prikriti prava priroda tih proizvoda.

Svi sastojci, aditivi, dodaci za preradu i druge tvari korištene u preradi hrane i sve primijenjene metode prerade, kao što je dimljene, moraju biti u skladu s principima dobre proizvođačke prakse.

8.1.7.

Subjekti koji proizvode prerađenu hranu moraju uspostaviti i ažurirati odgovarajuće procedure koje se temelje na sistematskom utvrđivanju kritičnih faza prerade. Primjena ovih procedura mora u svakom trenutku garantirati da su proizvedeni prerađeni proizvodi u skladu s pravilima organske proizvodnje.

Operator će se posebno pridržavati sljedećeg:

- a. poduzimati mjere predostrožnosti kako bi izbjegao opasnost onečišćenja neodobrenim tvarima ili proizvodima;
- b. provoditi odgovarajuće mjere čišćenja, pratiti njihovu djelotvornost i evidentirati ove radnje;
- c. garantirati da se konvencionalni proizvodi ne stavljaju u promet s oznakom koja se odnosi na metodu organske proizvodnje.

8.2. Sastojci

8.2.1.

Proizvod će se proizvoditi većim dijelom od sastojaka poljoprivrednog porijekla. Da bi se utvrdilo je li proizvod proizveden pretežno od sastojaka poljoprivrednog porijekla, dodana voda ili kuhinjska so se ne uzimaju u obzir.

8.2.2.

U prehrambenim proizvodima za posebne prehrambene namjene smiju se upotrebljavati samo aditivi, pomoćne tvari u procesu proizvodnje, arome, voda, so, preparati mikroorganizama i enzima, minerali, mikroelementi, vitamini, kao i aminokiseline i ostali mikronutrijenti i to samo ako su odobreni za upotrebu u organskoj proizvodnji u skladu s prilogom 10.

8.2.3.

Svi sastojci korišteni u organski prerađenim proizvodima bit će organski proizvedeni, izuzev dozvoljenih aditiva i pomoćnih sredstava u proizvodnji navedenih u prilogu 3, tabela 1.

8.2.4

U slučajevima kada sastojak organskog porijekla nije dostupan u dovoljnim količinama ili kvalitetu, Organska kontrola može dozvoliti upotrebu neorganskih sirovina, što je podložno godišnjem pregledu i reevaluaciji.

Operator mora obavijestiti Organsku kontrolu o svim potrebnim dokazima koji ukazuju da se dotični sastojak ne proizvodi u dovoljnoj količini u skladu s pravilima organske proizvodnje ili se ne može uvesti iz drugih zemalja.

Odobrenje može biti povučeno kada dokazi ukazuju da se situacija sa snabdijevanjem poboljšala.

8.2.5.

Isti sastojak ne smije biti korišten u organskoj i konvencionalnoj (ili u konverziji) formi u proizvodu.

Hrana proizvedena od biljaka iz perioda konverzije može sadržavati samo jednu kulturu-sastojak poljoprivrednog porijekla.

8.2.6.

U preradi organske hrane, s izuzetkom vina, mogu biti korištene samo sljedeće tvari:

- a. tvari navedene u prilogu 3 ovog standarda;
- b. tvari i proizvodi označeni kao prirodni začini ili pripravci od prirodnih začina;
- c. boje za žigove na mesu i ljuski jaja;
- d. voda za piće i so (s natrijevim hloridom ili kalijevim hloridom kao osnovnim sastojcima) koji se općenito primjenjuju u preradi hrane;
- e. minerali (uključujući elemente u tragovima), vitamini, aminokiseline i mikronutrijenti, dopušteni samo ako je njihova primjena zakonom propisana za hranu u kojoj su sadržani;
- f. pripravci mikroorganizama i enzima koji se redovno koriste u preradi hrane. Međutim enzimi koji se koriste kao prehrambeni aditivi moraju biti navedeni u prilogu 3, tabela 1.

8.2.7.

Prehrambeni aditivi navedeni u prilogu 3 i označeni zvjezdicom u koloni s oznakom aditiva izračunavaju se kao sastojci poljoprivrednog porijekla.

Kvasci i proizvodi od kvasca se od 31. decembra 2013. godine računaju kao sastojci poljoprivrednog porijekla.

Pripravci i tvari iz sekcije 8.2.6. ovog standarda i tvari koje nisu označene zvjezdicom u koloni s oznakom aditiva ne ulaze u izračun sastojaka poljoprivrednog porijekla.

8.2.8.

Voda i so mogu biti korišteni kao sastojci u proizvodnji organskih proizvoda.

8.3. Metode prerade

8.3.1.

Tehnike korištene za preradu organske hrane će biti biološke, fizičke i mehaničke po prirodi. Iradijacija neće biti korištena.

8.3.2.

Ekstrakcije će se obavljati jedino vodom, etanolom, biljnim i životinjskim uljima, sirćetom, karbondioksidom ili nitrogenom.

8.3.3.

Metode filtracije koje hemijski reaguju sa ili modificiraju organsku hranu na molekularnoj bazi bit će ograničene. Filtracijska oprema neće sadržavati azbest ili koristiti tehnike ili supstance koje mogu negativno utjecati na proizvod.

8.3.4.

Dozvoljeni su sljedeći uvjeti i metode skladištenja:

- Kontrolirana atmosfera
- Kontrola temperature
- Sušenje
- Regulacija vlažnosti

8.3.5.

Etilen je dozvoljen za sazrijevanje voća.

8.4. Suzbijanje štetočina i bolesti

8.4.1.

Dozvoljene su sljedeće metode za suzbijanje štetočina:

- a. preventivne metode, kao što su ometanje, eliminacija staništa i pristupa objektima,
- b. mehaničke, fizičke i biološke metode,
- c. supstance u skladu s priložima ovog standarda,
- d. supstance (osim pesticida) korištene u zamkama.

8.4.2.

Kada se navedene metode pokažu neuspješnim, mogu se koristiti konvencionalne metode kontrole štetočina i bolesti. Njihova upotreba ne smije kontaminirati organski proizvod. Organski proizvod će biti izmješten izvan tretiranog područja i operator će poduzeti neophodne mjere opreza kako bi spriječio kontaminaciju i poduzet će mjere s ciljem dekontaminacije opreme ili objekata. Direktna upotreba ili primjena zabranjenih metoda ili materijala na organske proizvode za posljedicu ima da takav proizvod više nije organski.

8.4.3.

Zabranjene supstance i metode za kontrolu štetočina i bolesti:

- fumigacija s etilenoksidom, metilbromidom, aluminijevim fosfidom,
- jonizirajuća radijacija (iradijacija).

8.4.4.

Voda može biti korištena nakon žetve/berbe kao sredstvo za čišćenje ili dezinficijens u direktnom kontaktu sa organskim proizvodima. Ako se pojavi potreba za drugim

sredstvima za čišćenje ili dezinfekciju, proizvodi navedeni u prilogu 3, tabela 2, mogu biti korišteni.

Druge supstance mogu biti korištene ako su zakonski zahtjevane.

8.5. Pakovanje

8.5.1.

Materijali za pakovanje ne smiju kontaminirati organsku hranu. Zabranjeni su materijali za pakovanje i kontejneri za skladištenje ili posude koje sadrže sintetičke fungicide, konzervanse ili fumigante.

8.5.2.

Organski proizvod ne smije biti pakovan u već korištenim vrećama ili kontejnerima koji su bili u dodiru s bilo kakvom supstancom koja može ugroziti organski integritet proizvoda.

8.5.3.

Operatori moraju osigurati da se organski proizvodi prevoze u druge jedinice, uključujući trgovce na veliko i malo, samo u odgovarajućoj ambalaži, kontejnerima ili zatvorenim vozilima tako da ne može doći do zamjene bez krivotvorenja ili oštećenja žiga.

Proizvod mora imati etiketu koja, ne dovodeći u pitanje sve druge oznake određene zakonom, sadrži:

- ime i adresa operatora i, ako je različita, vlasnika ili prodavača proizvoda;
- ime proizvoda zajedno s upućivanjem na metodu organske proizvodnje;
- ime i/ili kodni broj Organske kontrole; i
- gdje je relevantno, identifikacijska oznaka serije.

Podaci s etikete se, također, mogu podnijeti na pratećem dokumentu ako se takav dokument može nesporno povezati s ambalažom, kontejnerom ili prevoznim sredstvom u kojem se proizvod prevozi. Taj prateći dokument mora sadržavati informacije o dobavljaču i/ili prevozniku.

8.5.4.

Zatvaranje ambalaže, kontejnera ili vozila nije potrebno:

- ako je direktan prevoz između operatora i drugog operatora u slučaju kada obojica podliježu sistemu organske kontrole, te
- ako su proizvodi popraćeni etiketom (kao što je opisano u sekciji 8.5.3),
- ako i operator pošiljatelj i operator primatelj o takvom prevozu vode pisanu evidenciju koja je na raspolaganju certifikacijskom tijelu.

9. Označavanje

9.1.

Osoba ili kompanija pravno odgovorna za proizvodnju ili preradu proizvoda i certifikacijsko tijelo će se moći identificirati.

9.2.

OK logo i/ili izrazi koji se odnose na organsku proizvodnju (njihove izvedenice ili skraćenice kao što su „bio” i „eko”, same ili u kombinaciji) mogu se upotrebljavati za označavanje, predstavljanje i oglašavanje proizvoda koji ispunjavaju zahtjeve ovog standarda.

EU logo može biti korišten za označavanje, predstavljanje i oglašavanje proizvoda koji ispunjavaju zahtjeve ovog standarda od jula 2010. godine. EU logo se ne može koristiti za proizvode iz konverzije.

Da bi proizvod bio označen sa EU i/ili „OK” oznakom (koja se odnosi na organski način proizvodnje) i reklamiran kao „OK certificiran”, proizvod i njegovi sastojci moraju biti proizvedeni u skladu sa ovim standardom.

9.3.

Izrazi iz sekcije 9.2. ne smiju se upotrebljavati za označavanje, oglašavanje ili u komercijalnim ispravama za proizvod koji ne ispunjava zahtjeve utvrđene ovim standardom, osim ako se odnose na poljoprivredne proizvode sadržane u hrani ili hrani za životinje, ili osim ako je očito da imaju veze s organskom proizvodnjom.

Osim toga, ne smiju se upotrebljavati nikakvi izrazi, uključujući izraze u okviru zaštitnog znaka, ni postupci koji se primjenjuju u označavanju ili oglašavanju, koji bi mogli dovesti u zabludu potrošača ili korisnika sugerirajući da proizvod ili njegovi sastojci ispunjavaju zahtjeve ovog standarda.

9.4.

Izrazi iz sekcije 9.2. se ne upotrebljavaju za proizvod za koji se pri označavanju mora navesti da sadrži GMO-e, da se sastoji od GMO-a ili da je proizveden od GMO-a.

9.5.

Što se tiče prerađene hrane, izrazi iz sekcije 9.2. smiju se upotrebljavati:

(a) u prodajnim nazivima, pod uvjetom da je prerađena hrana u skladu s poglavljem 8 ovog standarda i da najmanje 95% mase proizvoda čine organski sastojci poljoprivrednog porijekla;

(b) samo u popisu sastojaka, pod uvjetom da je prerađena hrana u skladu s ovim standardom;

(c) u popisu sastojaka i to u istom vidnom polju kao i prodajni naziv, pod uvjetom da:

- je glavni sastojak proizvod lova ili ribolova;

- sadrži druge sastojke poljoprivrednog porijekla koji su svi organski;
- je hrana u skladu s ovim standardom.

U popisu sastojaka mora biti navedeno koji sastojci su organski.

U ovom slučaju referiranje na organski način proizvodnje smije se navesti samo u vezi s organskim sastojcima, a na popisu sastojaka navodi se ukupan postotak organskih sastojaka u odnosu na ukupnu količinu sastojaka poljoprivrednog porijekla. Izrazi i postotak se navodi istom bojom i znakovima jednake veličine i tipa kao i drugi navodi na popisu sastojaka.

9.6.

Svi sastojci proizvoda sa više sastojaka će biti navedeni na etiketi proizvoda i poredani po masenom udjelu. Mora biti jasno koji sastojci imaju certificirano organsko porijeklo, a koji ne. Svi aditivi će biti navedeni punim imenom. Ako biljke i/ili začini čine manje od 2% ukupne količine proizvoda, mogu biti navedeni kao "začini" ili "bilje", bez navođenja postotka.

9.7

Dodata voda i so neće biti uključeni u proračun postotaka organskih sastojaka.

9.8.

Kada je minimalno 95% sastojaka organski certificiranog porijekla prema OK Standardima ekvivalentnim EU regulativama 834/2007 i 889/2008, proizvodi mogu biti označeni kao "Organski certificiran" i mogu nositi EU logo opisan u EU regulativi 271/2010. Zahtjevi iz Anexa 11 ove regulative koji se tiču korištenja i prinatnja EU loga će biti ispoštovani.

9.9.

Kada se koristi EU logo, EU numerička oznaka Organske Kontrole mora, također, biti korištena pri označavanju i to u istom vidnom polju kao EU logo.

9.10.

Ako se koristi EU logo, oznaka mjesta gdje su uzgojene poljoprivredne sirovine od kojih se sastoji proizvod, također, se stavlja u isto vidno polje kao i logo, te ovisno o slučaju, ima jedan od sljedećih oblika:

- 'Ne-EU poljoprivreda' ukoliko su poljoprivredne sirovine uzgojene u trećim zemljama;
- 'EU/ne-EU poljoprivreda' ukoliko je jedan dio poljoprivrednih sirovina proizveden u EU, a drugi u zemlji van EU.

Gore navedene oznake 'EU' ili 'ne-EU' mogu se zamijeniti ili nadopuniti nazivom zemlje, ukoliko su sve poljoprivredne sirovine od kojih je sastavljen proizvod uzgojene u toj zemlji.

Za gore navedenu oznaku 'EU' ili 'ne-EU', mali maseni udjeli sastojaka mogu se zanemariti, pod uvjetom da ukupna količina zanemarenih sastojaka nije veća od 2% ukupne mase sirovina poljoprivrednog porijekla.

Navedena oznaka 'EU' ili 'ne-EU' u pogledu boje, veličine ili stila slova ne smije biti istaknutija od prodajnog opisa proizvoda.

9.11.

Oznaka porijekla će biti postavljena neposredno ispod EU loga i EU numeričke oznake Organske Kontrole.

9.12.

U slučaju zapakirane hrane, EU logo se, također, koristi na pakovanju.

9.13.

EU logo, EU numerička oznaka Organske Kontrole i oznaka porijekla će biti istaknute tako da budu lako uočljive, čitke i neizbrisive.

9.14. Standard za proizvode namijenjene za prodaju na BiH tržištu i tržištima van EU

Kada je manje od 95%, ali ne manje od 70% sastojaka proizvoda organski certificirano, proizvod se ne može zvati "organski". Termin "organski" se može koristiti na glavnom pokazatelju u izjavama kao "proizvedeno od organskih sastojaka". OK oznaka se može koristiti ako stoji jasna izjava o odnosu organskih sastojaka u blizini markice.

10. Prilozi

U organskoj poljoprivredi održavanje plodnosti tla se postiže recikliranjem minerala i organskim tvarima, tako da se hranjive tvari čine dostupnim usjevima aktivnošću mikroorganizama iz tla. Štetočine, bolesti i korovi se mogu suzbijati uzgajanjem različitih kultura. Organska hrana se prerađuje primarno putem bioloških, mehaničkih i fizičkih metoda. Proizvodi i supstance navedene u listama ograničenja mogu se koristiti samo ako je njihova upotreba u poljoprivredi odobrena i nacionalnim zakonima.

Prilog 1. Gnojiva i supstrati

Opis supstanci, zahtjevi za sastav

I Biljno i životinjsko porijeklo

- Gnojivo sa farme, urin

- Vermikompost (kompost od glista)
- Proizvodi ili nusproizvodi životinjskog porijekla: krvno brašno, mesno brašno, koštano brašno, brašno od papaka i rogova, brašno od perja, riblje brašno, vuna, krzno, dlake, mliječni proizvodi, hidrolizirane bjelančevine.

- Proizvodi i nus proizvodi biljnog porijekla za gnojiva
- Ostaci usjeva i povrća, prekrivač od slame i gnojiva, zelenišno gnojivo, slama
- Drvo, kora od drveta, proizvodi od drveta

- Morske trave i proizvodi od morskih trava

- Treset (zabranjen kao kondicioner za zemljište)

- Biljni preparati i ekstrakti
- Kompost napravljen od sastojaka navedenih u ovom prilogu, ostaci/otpaci od gljiva, humus od glista i insekata, urbani kompost od odvojenih izvora koji se kontroliraju zbog kontaminacije
- Guano

Uvjeti za upotrebu

Ne iz industrijskog uzgoja
Tekući životinjski izmet: primjena nakon kontrolirane fermentacije i/ili odgovarajućeg razrjeđivanja.

Za krzno: najviša koncentracija u mg/kg suhe tvari hroma (IV): ne može se utvrditi.

Hidrolizirane bjelančevine: ne smiju se primjenjivati na jestive dijelove biljke.

Drvo koje nije hemijski tretirano nakon sječe

Ako se dobijaju:

- Fizičkim procesima uključujući dehidraciju, zamrzavanja i mljevenje
- Ekstrakcijom vodom ili vodenom otopinom kiseline i/ili baze
- Fermentacijom.

Primjena ograničena samo na vrtlarstvo (povrtlarstvo, uzgoj cvijeća, uzgoj drveća, uzgoj sadnica).

II Mineralno porijeklo

- Bazna šljaka
  - Krečni i magnezijски dodaci
  - Krečnjak, lapor, kreda, vapno šećerne repe,
  - Gips (kalcijev sulfat)
- Samo prirodnog porijekla.
Samo prirodnog porijekla.
- Kalcijev hlorid (otopina)
- Tretman preko lista jabuke, nakon utvrđivanja nedostatka kalcija.
Samo prirodnog porijekla.
- Magnezij kamen, kieserit i epsemska so (magnezijev sulfat)
- Mineralni kalij (npr. sulfat potasa, kalijev hlorid, kainit, silvanit, patentkalij)
- Ako se dobijaju fizičkim postupcima, ali da nisu obogaćeni hemijskim procesima.
- Prirodni fosfati
  - Pulverizirani kamen, kameno brašno
  - Glina (npr. bentonit, perlit, vermiculit, zeolit)
  - Natrijev hlorid
- Samo so iz rudnika.
- Elementi u tragovima
  - Sumpor

III Mikrobiološki

- biorazgradiva prerada sporednih proizvoda mikrobiološkog porijekla, npr. sporedni proizvodi pivara i prerade u destilerijama.
- Mikrobiološki preparati zasnovani na prirodno pojavljujućim organizmima

IV Ostalo

- Biodinamični preparati

Prilog 2. Sredstva za zaštitu bilja

Opis supstanci, zahtjevi za sastav

Uvjeti za upotrebu

I Biljno i životinjsko porijeklo

- Osnovne tvari	Samo osnovne tvari obuhvaćene definicijom "prehrambeni proizvod". Ne smiju se koristiti kao herbicidi već samo za suzbijanje štetnika i bolesti.
- Pčelinji vosak	Samo kao sredstvo pri rezidbi/zaštitno sredstvo za rane.
- Mliječni proizvodi (npr. mlijeko, kazein)	
- Hidrolizirane bjelančevine isključujući želatin	
- Laminarin	Kelp se mora uzgajati na organski način ili brati na održiv način.
- Feromoni	Samo u klopama i raspršivačima.
- <u>Azadirahthin iz stabla nim (<i>Azadirachta indica</i>)</u>	
- Biljna ulja	Zabranjeno koristiti kao herbicid.
- Biljni preparati	
- Repelenti na životinjskoj ili biljnoj bazi koji odbijaju mirisom/ovčja mast	Samo na nejestivim dijelovima biljke i ako biljka nije namijenjena prehrani ovaca i koza
Kvasija (od <i>Quassia amara</i>)	
- <u>Piretrini (od <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i>)</u>	Samo kao insekticid, repelent
- <u>Piretroidi (samo deltametrin ili lambdacihalotrin)</u>	Samo u klopama s posebnim atraktantima; samo protiv <i>Bactrocera oleae</i> i <i>Ceratitis capitata</i> Wied.

II Mineralno porijeklo

- Spojevi bakra u formi: bakrovog hidroksida, bakrovog oksihlorida i oksida, bordoške juhe i trivalentnog bakrovog sulfata	
- Dijatomejska zemlja (kieselgur)	
- Sumporni kreč (kalcijev polisulfid)	Maksimum 6 kg/ha godišnje

- Parafinsko ulje
- Kalijev bikarbonat (kalijev hidrogen karbonat)
- Kvarcni pijesak
- Sumpor

Samo uz prethodno odobrenje od Organske kontrole

III Mikroorganizmi

- Mikroorganizmi
- Spinosad

Ne GMO porijekla

IV Ostalo

- Kalcijev hidroksid
- Karbon dioksid
- Etilen
- Masne kiseline
- Željezov fosfat (željezno (III) ortofosfat)
- Biodinamički preparati
- Homeopatski preparati
- Fizičke metode (npr. hromatske zamke, mehaničke zamke)
- Ispuštanje parazita, predatora i steriliziranih insekata
- Morska so i slana voda

Kada se koristi kao fungicid, samo za voćke stablašice, uključujući rasadnike, za suzbijanje *Nectria galligena*.

Zabranjena upotreba kao herbicid

Primjena raspršivanjem po površini između uzgajanih biljaka.

Prilog 3. Lista odobrenih prehrambenih aditiva i pomoćnih tvari za preradu

Prehrambeni aditivi označeni zvjezdicom u koloni s identifikacionim brojem računaju se kao sastojci poljoprivrednog porijekla.

Tabela 1. Lista odobrenih prehrambenih aditiva i pomoćnih tvari za preradu

Oznaka	Ime	Aditiv	Pomoćna tvar	Priprema prehrambenog proizvoda		Ograničenje / Napomene
				biljnog porijekla	Životinjskog porijekla	
E 153	Biljni ugljen	X			X	Kozji sir s plijesni, sir morbier
E 160b*	Annatto, Bixin, Norbixin	X			X	Crveni sir Gloucester Sir Double Gloucester Cheddar Sir Mimolette
E 170	Kalcijev karbonat	X	X	X	X	Ne smije se koristiti za bojenje, niti za obogaćivanje proizvoda kalcijem. Kada se koristi kao pomoćna tvar: samo priprema prehrambenih proizvoda biljnog porijekla.
E 220	Sumporni dioksid	X		X	X-samo za medovinu	U voćnim vinima (vina proizvedena od voća, uključujući uključujući jabučno vino i pjenušavi kruškovac) i u medovini sa i bez dodatka šećera: 100 mg (maksimalno dozvoljeni nivo dostupan iz svih izvora izražen kao SO ₂ u mg/l).
E 224	Kalijev metabisulfit	X		X	X - samo za medovinu	U voćnim vinima (vina proizvedena od voća, uključujući uključujući jabučno vino i pjenušavi kruškovac) i u medovini sa i bez dodatka šećera: 100 mg (maksimalno dozvoljeni nivo dostupan iz svih izvora izražen kao SO ₂ u mg/l).

E 250 ili E 252	Natrijev nitrit Kalijev nitrat	X			X	Za mesne proizvode (ovaj aditiv može biti korišten samo je Organskoj kontroli dokazano da ne postoji tehnološka alternative koja pruža istu sigurnost i/ili omogućava zadržavanje posebnih karakteristika proizvoda). Za E 250: okvirna ulazna količina izražena kao NaNO 2 : 80 mg/kg Za E 252: okvirna ulazna količina izražena kao NaNO 3 : 80 mg/kg Za E 250: najveća dopuštena količina ostatka izražena kao NaNO 2 : 50 mg/kg Za E 252: najveća dopuštena količina ostatka izražena kao NaNO 3 : 50 mg/kg
E 270	Mliječna kiselina	X	X	X	X	Kada se koristi kao pomoćna tvar: - samo priprema prehrambenih proizvoda biljnog porijekla - za regulisanje pH salamure u proizvodnji sira ⁽¹⁾ .
E 290	Karbon dioksid	X	X	X	X	
E 296	Jabučna kiselina	X		X		
E 300	Askorbinska kiselina	X		X	X	Mesni proizvodi ⁽¹⁾
E 301	Natrijev askorbat	X			X	Mesni proizvodi ⁽¹⁾ u vezi s nitratima i nitritima.
E 306*	Ekstrakt bogat tokoferolom	X		X	X	Antioksidans.
E 322*	Lecitini	X		X	X	Mliječni proizvodi ⁽¹⁾ . Samo ako su dobiveni iz organskih sirovina od 1. januara 2019.
E 325	Natrijev laktat	X			X	Proizvodi na bazi mlijeka i mesni proizvodi.
E 330	Limunska kiselina	X	X	X	X	
E 331	Natrijevi citrati	X		X	X	
E 333	Kalcijevi citrati	X		X		
E 334	Vinska kiselina (L(+)-)	X		X	X - samo za medovinu	
E 335	Natrijevi tartarati	X		X		
E 336	Kalijev i tartarati	X	X	X		
E 341 (i)	Monokalcijev fosfat	X		X		Sredstvo za dizanje u brašnu za brzo dizanje.
E 392*	Ekstrakti ruzmarina	X		X	X	Samo ako je dobijen iz organske proizvodnje.
E 400	Alginična kiselina	X		X	X	Proizvodi na bazi mlijeka ⁽¹⁾ .
E 401	Natrijev alginat	X		X	X	Proizvodi na bazi mlijeka ⁽¹⁾ .
E 402	Kalijev alginat	X		X	X	Proizvodi na bazi mlijeka ⁽¹⁾ .
E 406	Agar	X		X	X	Proizvodi na bazi mlijeka i mesni proizvodi ⁽¹⁾ .

E 407	Karagenan	X		X	X	Proizvodi na bazi mlijeka ⁽¹⁾ .
E 410*	Guma iz zrna rogača (karuba guma)	X		X	X	
E 412*	Guar guma	X		X	X	
E 414*	Arapska guma (guma arabika)	X		X	X	
E 415	Ksantan guma	X		X	X	
E 418	Gellan guma	X		X	X	Samo HA (high-acyl) oblik.
E 422	Glicerol	X		X	X	Biljnog porijekla. Za biljne ekstrakte i arome.
E 440 (i)*	Pektin	X		X	X	Proizvodi na bazi mlijeka ⁽¹⁾ .
E 464	Hidroksipropil metilceluloza	X		X	X	Materijal za enkapsuliranje.
E 500	Natrijev karbonat	X	X	X	X	Kada se koristi kao pomoćna tvar: za sušenje grožđa.
E 501	Kalijevi karbonati	X	X	X		
E 503	Amonijevi karbonati	X		X		
E 504	Magnezijevi karbonati	X		X		
E 509	Kalcijev hlorid	X	X	X	X	Kada se koristi kao aditiv: - samo priprema prehrambenih proizvoda životinjskog porijekla, - koagulacija mlijeka. Kada se koristi kao pomoćna tvar: - samo priprema prehrambenih proizvoda biljnog porijekla, - koagulant.
E 516	Kalcijev sulfat	X	X	X		Kada se koristi kao aditiv: nosač. Kada se koristi kao pomoćna tvar: koagulant.
E 524	Natrijev hidroksid	X	X	X		Kada se koristi kao aditiv: Površinski tretman bavarskog peciva „Laugengebäck” i regulacija kiselosti u organskim aromama. Kada se koristi kao pomoćna tvar: - za proizvodnju šećera, - za proizvodnju ulja isključujući proizvodnju maslinovog ulja.
E 551	Silicij dioksid (gel ili koloidna otopina)	X	X	X	X	Kada se koristi kao aditiv: za bilje i začine u suhom praškastom obliku, arome i propolis. Kada se koristi kao pomoćna tvar: Samo priprema prehrambenih proizvoda životinjskog porijekla.

E 553	Talk	X	X	X	X	Kada se koristi kao aditiv: sredstvo za premazivanje mesnih proizvoda. Kada se koristi kao pomoćna tvar: samo priprema prehrambenih proizvoda biljnog porijekla.
E 901	Pčelinji vosak	X	X	X		Vosak iz organskog uzgoja. Kada se koristi kao aditiv: Kao sredstvo za glaziranje samo za slastice. Kada se koristi kao pomoćna tvar: sredstvo za odvajanje.
E 903	Karnauba vosak	X	X	X		Samo ako je dobijen od organske sirovine. Kada se koristi kao aditiv: Sredstvo za glaziranje samo za slastice. Kada se koristi kao pomoćna tvar: sredstvo za odvajanje.
E 938	Argon	X		X	X	
E 939	Helij	X		X	X	
E 941	Azot	X	X	X	X	
E 948	Kisik	X		X	X	
E 968	Eritritol	X		X	X	Samo ako je dobijen iz organske proizvodnje bez upotrebe tehnologije razmjene iona.
	Voda		X	X	X	Voda za piće.
	Kalcij hidroksid		X	X		
	Magnezij hlorid (ili nigari)		X	X		Koagulant.
	Sumporna kiselina		X	X	X	Proizvodnja želatina ⁽¹⁾ Proizvodnja šećera ⁽²⁾
	Solna kiselina		X		X	Proizvodnja želatina. Za regulisanje pH salamure u proizvodnji sireva Gouda, Edam i Maasdammer, Boerenkaas, Friese i Leids Nagelkaas.
	Amonij hidroksid		X		X	Proizvodnja želatina.
	Vodikov peroksid		X		X	Proizvodnja želatina.
	Diamonijev fosfat		X	X	X	Samo u proizvodnji voćnih vina, uključujući jabučno vino, pjenušavi kruškovac i medovinu.
	Tanin		X			Samo za vino (Standard za tržišta van EU).
	Taninska kiselina		X	X		Filtracijsko sredstvo.
	Aktivni ugljen		X	X		
	Bentonit		X	X	X	Sredstvo za zgušnjavanje medovine ⁽¹⁾ .
	Kazein		X	X		
	Dijatomejska zemlja		X	X	X	Proizvodnja želatina ⁽¹⁾ .
	Albumin iz bjelanca		X	X		
	Etanol		X	X	X	Rastvarač.
	Želatin		X	X		

	Isinglas		X	X		
	Biljna ulja		X	X	X	Tvari za podmazivanje, odvajanje ili protiv pjenjenja. Samo ako su dobiveni iz organske proizvodnje.
	Perlit		X	X	X	Proizvodnja želatina ⁽¹⁾ .
	Celuloza		X	X	X	Proizvodnja želatina ⁽¹⁾ .
	Ljuske lješnjaka		X	X		
	Rižino brašno		X	X		
	Sirćetna kiselina/sirće		X		X	Samo ako je dobijena iz organske proizvodnje. Za obradu ribe, samo iz biotehnološkog izvora, osim ako je proizveden pomoću GMO-a ili iz njega.
	Tiamin-hidrochlorid		X	X	X	Samo za upotrebu u preradi voćnih vina, uključujući jabučno vino, pjenušavi kruškovac i medovinu.
	Drvena vlakna		X	X	X	Izvor drveta treba biti ograničen na certificirano i drvo posječeno na održiv način. Drvo ne smije sadržavati toksične komponente (obrađeno nakon sječe, prirodni toksini ili toksini iz mikroorganizama).

⁽¹⁾ Ograničenje se odnosi samo na životinjske proizvode.

⁽²⁾ Ograničenje se odnosi samo na biljne proizvode.

Tabela 2. Čistači i dezinficijensi u direktnom kontaktu sa hranom

Product	Limitation/Note
<i>Sirćetna kiselina</i>	
<i>Alkohol, (etanol)</i>	
<i>Alkohol, (isopropanol)</i>	
<i>Kalcijev hidroksid</i>	
<i>Kalcijev hidrochlorid</i>	
<i>Kalcijev oksid</i>	
<i>Hloridi kreča (kalcijev oksihlorid, kalcijev hlorid i kalcijev hidroksid)</i>	
<i>Hlor dioksid</i>	
<i>Limunska kiselina</i>	
<i>Mravlja kiselina</i>	
<i>Hidrogen peroksid</i>	
<i>Mliječna kiselina</i>	
<i>Prirodne esencije bilja</i>	
<i>Okslana kiselina</i>	
<i>Ozon</i>	

<i>Persirćetna kiselina</i>	
<i>Fosforna kisleina</i>	<i>Samo za postrojenja u mljekarstvu</i>
<i>Biljni ekstrakti</i>	
<i>Kalijev sapun</i>	
<i>Natrijev karbonat</i>	
<i>Natrijev hidroksid (kostik soda)</i>	
<i>Natrijev hypoclorit</i>	
<i>Natrijev sapun</i>	

Prilog 4. Najmanje dopuštene površine u zatvorenom i otvorenom prostoru i druge karakteristike smještaja kod različitih vrsta životinja i vrsta uzgoja

Tabela 1. Goveda, kopitari, ovce, koze i svinje

	Unutrašnja površina (neto površina namijenjena životinjama)		Vanjska površina (površina za kretanje, bez pašnjaka)
Goveda i kopitari za tov i rasplod	Minimalno žive vage (kg)	m ² po glavi	m ² po glavi
	do 100	1,5	1,1
	do 200	2,5	1,9
	do 350	4	3
	preko 350	5 s najmanje 1 m ² /100 kg	3,7 s najmanje 0,75 m ² /100 kg
Muzne krave		6	4,5
Rasplodni bikovi		10	30
Ovce i koze		1.5 po ovci/kozi	2,5
		0.35 po janjetu/jaretu	0,5
Krmače koje su se oprasile s odojcima starim do 40 dana		7,5 po krmači	2,5
Tovne svinje	do 50	0.8	0,6
	do 85	1,2	0,8
	do 110	1,3	1
	preko 110	1,5	1,2
Odojci	starosti preko 40 i do 30 kg	0,6	0,4
Rasplodne svinje		2,5 po ženki	1,9
		6 po mužjaku ako se obori koriste za prirodni pripust: 10 m ² /nerastu	8,0

Tabela 2. Perad

	Unutrašnja površina (neto površina namijenjena za životinje)			Vanjska površina (m ² raspoložive površine u proizvodnom turnusu/glavi)
	broj životinja po m ²	cm prečke za sjedenje/životinji	gnijezdo	
Kokoši nosilice	6	18	7 kokoši nosilica po gnijezdu ili kod zajedničkog gnijezda 120 cm ² /ptici	4, pod uvjetom da nije prekoračena granica od 170 kg N/ha/godišnje
Tovna perad (u fiksnim objektima)	10 s najviše 21 kg žive vage po m ²	20 (samo za biserke)		4 brojlera i biserke 4,5 patke, 10 čurke, 15 gusaka. Ni kod jedne od gore navedenih vrsta ne prelazi se granica od 170 kg N/godišnje.
Tovna perad u pokretnim objektima	16 ⁽¹⁾ u pokretnim objektima za držanje peradi s najviše 30 kg žive vage/m ²			2,5, pod uvjetom da se ne pređe granica od 170 kg N/ha/godišnje

(1) Samo kod pokretnih nastambi koje ne prelaze 150 m² tlocrtnne površine.

Prilog 5. Najveći broj životinja po hektaru

Vrsta	Maksimalan broj životinja po hektaru ekvivalentan količini od 170 kg N/ha/godišnje
Kopitari stariji od šest mjeseci	2
Tovna telad	5
Ostala goveda ispod godine starosti	5
Junad od jedne do ispod dvije godine starosti	3,3
Junice od jedne do ispod dvije godine starosti	3,3
Junad starosti dvije godine ili više	2
Rasplodne i tovne junice	2,5
Krave muzare i krave muzare izdvojene za klanje	2
Ostale krave	2,5
Ženke rasplodnih kunića	100
Ovce i koze	13,3
Odojci	74
Rasplodne krmače	6,5
Svinje za tov i ostale svinje	14
Pilići za klanje	580
Kokoši nosilice	230

Prilog 6. Sirovine za hranu za životinje

1. Konvencionalne sirovine biljnog porijekla

1.1. Žitarice, zrnevlje, njihovi proizvodi i nusproizvodi:

- zob u zrnu, kao pahuljice, krmno brašno, ljuske i mekinje,
- ječam u zrnu, kao bjelančevine i krmno brašno,
- pogača od klica riže,
- proso u zrnu,
- raž kao zrno i krmno brašno,
- sirak u zrnu,
- pšenica u zrnu, kao krmno brašno, mekinje, glutenska krma, gluten i u klicama,
- spelta u zrnu,
- tritikale u zrnu,
- kukuruz u zrnu, kao mekinje, krmno brašno, pogača od klica i gluten,
- klice ječmenog slada,
- pivarsko zrnevlje.

1.2. Sjemenke uljarica, plodovi uljarica, njihovi proizvodi i nusproizvodi:

- sjeme uljane repe, pogača i ljuske,
- soja u zrnu, pečena, pogača i ljuske,
- suncokret kao sjeme i pogača,
- pamuk kao sjeme i pogača,
- lan u sjemenu i kao pogača,
- sjeme sezama kao pogača,
- sjeme uljane palme kao pogača,
- sjeme tikve kao pogača,
- masline, pulpa od maslina,
- biljna ulja (dobivena fizičkom ekstrakcijom).

1.3. Sjeme mahunarki, njihov proizvod i nusproizvodi:

- leblebija u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje,
- leća u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje,
- jari grah u sjemenu, termički obrađen, kao krmno brašno i mekinje,
- grašak u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje,
- bob u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje,
- konjski bob u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje,
- grahorica u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje,
- lupina u sjemenu, kao krmno brašno i mekinje.

1.4. Gomolj, korijenje, njihovi proizvodi i nusproizvodi:

- pulpa šećerne repe,
- krompir,

- slatki krompir,
- krompirova pulpa (nusproizvod ekstrakcije krompirovog skroba),
- krompirov skrob,
- krompirove bjelančevine,
- manioka.

1.5. Ostale sjemenke i voće, njihovi proizvodi i nusproizvodi:

- rogač,
- mahune rogača i njihovo brašno,
- bundeve,
- pulpa agruma,
- jabuke, dunje, kruške, breskve, smokve, grožđe i njihova pulpa,
- kesten,
- orahova pogača,
- lješnjakova pogača,
- kakaova ljuska i pogača,
- žir.

1.6. Krma i kabasta hrana:

- lucerka,
- lucerkino brašno,
- djetelina,
- brašno od djeteline,
- trava (dobivena od krmnog bilja),
- travno brašno,
- sijeno,
- silaža,
- slama žitarica,
- korjenasto povrće za krmu.

1.7. Ostale biljke, njihovi proizvodi i nusproizvodi:

- melase,
- brašno morskih algi (dobiveno sušenjem i drobljenjem morskih algi i pranjem kako bi se smanjio sadržaj joda),
- prah i ekstrakti bilja,
- ekstrakti biljnih bjelančevina (samo za ishranu mladih životinja),
- začini,
- zeljaste biljke.

2. Hrana za životinje životinjskog porijekla

2.1. Mlijeko i mliječni proizvodi:

- svježe mlijeko,

- mlijeko u prahu,
- obrano mlijeko, obrano mlijeko u prahu,
- mlaćenica, mlaćenica u prahu,
- surutka, surutka u prahu, surutka u prahu s niskim sadržajem šećera, bjelančevine surutke u prahu (dobivene fizičkom obradom),
- kazein u prahu,
- laktoza u prahu,
- gruša i kiselo mlijeko.

2.2. Riba, druge morske životinje, njihovi proizvodi i nusproizvodi:

Uz sljedeća ograničenja: Porijeklo proizvoda samo iz održivog ribarstva i koristi se samo za vrste koje nisu biljojedi.

- riba,
- riblje ulje i nerafinirano ulje jetre bakalara,
- riblji autolizati školjki ili rakova,
- hidrolizati i proteolizati dobiveni djelovanjem enzima, u topljivom ili netopljivom obliku (samo za mlade životinje u stočarstvu).
- riblje brašno,
- brašno od rakova.

2.3. Jaja i proizvodi od jaja:

- jaja i proizvodi od jaja koji se koriste kao hrana za perad, prvenstveno s istog gazdinstva.

3. Hrana za životinje mineralnog porijekla

3.1. Natrij:

- nerafinirana morska sol,
- gruba kamena sol,
- natrijev sulfat,
- natrijev karbonat,
- natrijev bikarbonat,
- natrijev hlorid.

3.2. Kalij:

- kalijev hlorid.

3.3. Kalcij:

- litotamnij i maerl,
- školjke vodenih životinja (uključujući sipine kosti),
- kalcijev karbonat,
- kalcijev laktat,
- kalcijev glukonat.

3.4. Fosfor:

- defluorirani dikalcijev fosfat,
- defluorirani monokalcijev fosfat,
- mononatrijev fosfat,
- kalcijev magnezijev fosfat,
- kalcijev natrijev fosfat.

3.5. Magnezij:

- magnezijev oksid (anhidrirani magnezij),
- magnezijev sulfat,
- magnezijev hlorid,
- magnezijev karbonat,
- magnezijev fosfat.

3.6. Sumpor:

- natrijev sulfat.

Prilog 7. Aditivi u hrani za životinje

Navedeni aditivi moraju imati odobrenje na temelju Regulative (EZ) br. 1831/2003 Europskog parlamenta i Vijeća o dodacima za upotrebu u prehrani životinja.

1. Nutritivni aditivi:

1.1. Vitamini, provitamini i hemijski tačno definirane tvari sličnog djelovanja

3a vitamini i provitamini :

- dobijeni iz poljoprivrednih proizvoda,
- ako su dobijeni sintetički, samo oni vitamini identični prirodnim vitaminima za monogastrične i životinje,
- ako su dobijeni sintetički, samo vitamini A, D i E identični prirodnim vitaminima za preživare uz prethodno odobrenje Organske kontrole na temelju procjene mogućnosti da organski preživari dobiju potrebne količine spomenutih vitamina u krmnim obrocima.

1.2. Mikroelementi

E1 željezo:

- željezo karbonat,
- željezo sulfat monohidrat i/ili heptahidrat,
- željezo oksid.

- 3b202 kalcijev jodat, anhidrid,
- 3b203 obloženi granulirani kalcijev jodat, anhidrid ,
- 3b201 kalijev jodid
- 3b301 kobaltov(II) acetate tetrahidrat
- 3b302 kobaltov(II) karbonat
- 3b303 kobaltov(II) karbonate hidroksid (2:3) monohidrat
- 3b304 obloženi granulirani kobaltov(II) karbonat
- 3b305 kobaltov(II) sulfat heptahidrat

E4 bakar:

- bakrov oksid;
- bazični bakrov karbonat, monohidrat;
- bakrov sulfat, pentahidrat;
- 3b409 Dibakrov hlorid trihidroksid (TBCC).

E5 mangan:

- manganov karbonat;
- manganov oksid ;

— manganov sulfat, monohidrat

E6 cink:

— cinkov oksid,

— cinkov sulfat monohidrat i/ili heptahidrat;

3b609 cinkov hlorid hidroksid monohidrat (TBZC)

E7 molibden:

— Natrij molibdat;

E8 selen:

— natrijev selenat;

— natrijev selenit;

3b8.10, 3b8.11, 3b8.12, 3b813 i 3b817 selenizirani inaktivirani kvasac.

2. Zootehnički aditivi

4a, 4b, 4c i 4d Enzimi i mikroorganizmi

3. Tehnološki aditivi

3.1 Konzervansi

E 200 sorbinska kiselina,

E 236 mravlja kiselina ,

E 237 natrij formijat

E 260 sirćetna kiselina,

E 270 mliječna kiselina,

E 280 propionska kiselina ,

E 330 limunska kiselina,

3.2 Antioksidansi

1b306(i) ekstrakti tokofera iz biljnih ulja;

1b306(ii) ekstrakti bogati tokoferolom iz biljnih ulja (bogati delta-tokoferolom).

3.3. Emulgatori i tvari protiv zgrudnjavanja

E 551b koloidalni kremen,

E 551c kieselgur (dijatomejska zemlja, očišćena),

1m558i bentonit,

E 559 kaolinske gline, bez azbesta,

E 560 prirodne mješavine stearita i hlorita,

E 561 vermikulit,

E 562 sepiolit,

E 599 perlit,

E 566 natrolit-fonolit,

1g568 klinoptilolit sedimentnog porijekla,
E 535 natrijev ferocijanid. Najveća količina: 20 mg/kg NaCl preračunata kao ferocijanidni anion.

13.4. Aditivi za silažu

1k Enzimi i mikroorganizmi. Upotreba je ograničena na proizvodnju silaže kada vremenski uvjeti ne omogućavaju odgovarajuću fermentaciju.

4. Senzorni aditivi

2b Aromatske tvari (samo ekstrakti iz poljoprivrednih proizvoda).

Prilog 8. Proizvodi za čišćenje i dezinfekciju zgrada i objekata za uzgoj životinja

- kalijev i natrijev sapun,
- voda i para,
- krečno mlijeko,
- kreč,
- živi kreč,
- natrijev hipohlorit (npr. kao tečni izbjeljivač),
- kaustična soda,
- kalijev hidroksid (kaustična potaša)
- vodikov peroksid,
- prirodne biljne esencije,
- limunska, persirćetna kiselina, mravlja, mliječna, oksalna i sirćetna kiselina,
- alkohol,
- azotna kiselina (mljekarska oprema),
- fosforna kiselina (mljekarska oprema),
- formaldehid,
- proizvodi za čišćenje i dezinfekciju vimena i uređaja za mužu,
- natrijev karbonat.

Prilog 9. Proizvodi i supstance koje se koriste u uzgoju i kriteriji za njihovo odobravanje (Ref: (EC) br. 834, član 16)

Uvod

Organska proizvodnja se temelji na sljedećim načelima:

- a. primjereno oblikovanje i upravljanje biološkim procesima koji se temelje na ekološkim sistemima, uz iskorištavanje prirodnih resursa u okviru tih sistema, pomoću metoda koje:
  - i. uključuju upotrebu živih organizama i postupaka mehaničke proizvodnje;
  - ii. uključuju uzgoj ratarskih kultura i stočarsku proizvodnju koji su u skladu s načelom održivog iskorištavanja ribolovnih resursa;
  - iii. isključuju upotrebu GMO-a i proizvoda proizvedenih iz GMO-a ili pomoću GMO-a, uz izuzetak veterinarskih lijekova;
  - iv. se temelje na procjeni rizika i, prema potrebi, primjeni mjera predostrožnosti i preventivnih mjera;
- b. ograničenje upotrebe inputa iz vanjskih izvora. U slučajevima u kojim se zahtijeva upotreba inputa izvana ili kada ne postoji odgovarajuća praksa i metode iz paragrafa (a), te se sirovine ograničavaju na:
  - i. inpute iz organske proizvodnje;
  - ii. prirodne tvari ili tvari dobivene prirodnim putem;
  - iii. mineralna gnojiva niske rastvorljivosti;
- c. strogo ograničenje upotrebe hemijski sintetiziranih inputa na vanredne slučajeve:
  - i. kada ne postoje odgovarajući postupci upravljanja; i
  - ii. kada na tržištu nisu dostupni vanjski inputi iz paragrafa (b); ili
  - iii. kada bi upotreba vanjskih inputa iz paragrafa (b) dovela do neprihvatljivih
  - iv. posljedica za okoliš;
- d. prilagođavanje, prema potrebi, pravila organske proizvodnje i u okviru ovog standarda, uzimajući u obzir sanitarno stanje, regionalne klimatske razlike i lokalne uvjete, stepen razvoja i specifičnu uzgojnu praksu.

Proizvodi i tvari koje se koriste u uzgoju i kriteriji za njihovo odobravanje

1. Organska kontrola odobrava proizvode i tvari za upotrebu u organskoj proizvodnji te ih uvrštava u ograničeni popis proizvoda i tvari koje se smiju upotrebljavati u organskom uzgoju u sljedeće svrhe:
  - a. kao sredstva za zaštitu bilja;
  - b. kao gnojiva i poboljšivači tla;

- c. kao konvencionalne sirovine za hranu za životinje biljnog, životinjskog i mineralnog porijekla i kao određene tvari koje se upotrebljavaju u ishrani životinja;
- d. kao aditivi u hrani za životinje i pomoćne tvari u procesu proizvodnje;
- e. kao proizvodi za čišćenje i dezinfekciju bazena, kaveza, zgrada i uređaja koji se koriste u uzgoju životinja;
- f. kao proizvodi za čišćenje i dezinfekciju zgrada i uređaja koji se upotrebljavaju u proizvodnji bilja, uključujući skladišta na poljoprivrednom gazdinstvu.

Proizvodi i tvari koje se nalaze na ograničenom popisu smiju se koristiti samo ako je takva upotreba odobrena u općoj poljoprivredi u skladu s nacionalnom legislativom.

2. Odobrenje proizvoda i materija iz paragrafa 1. uvjetovano je ciljevima i načelima utvrđenim u Uvodu u ovaj prilog i sljedećim općim i posebnim kriterijima, koji se ocjenjuju kao jedna cjelina:

- a. njihova je upotreba nužna za održivu proizvodnju i ključna za njezinu namjenu;
- b. svi su proizvodi i tvari biljnog, životinjskog, mikrobiološkog ili mineralnog porijekla, osim u slučajevima u kojim proizvoda ili tvari iz takvih izvora nema u dovoljnim količinama, ili njihov kvalitet nije zadovoljavajući, ili ako alternativni proizvodi i tvari nisu dostupni;
- c. kada se radi o proizvodima iz paragrafa 1. tačka (a) vrijedi sljedeće:
  - i. njihova upotreba je ključna za kontrolu štetnih organizama i određenih bolesti, za koju ne postoje druga biološka, fizička ili uzgojna rješenja, odnosno uzgojni postupci ili postupci upravljanja;
  - ii. ako proizvodi nisu biljnog, životinjskog, mikrobiološkog ili mineralnog porijekla i nisu u svom prirodnom obliku, mogu se odobriti samo ako uvjeti za njihovu upotrebu isključuju svaki izravni kontakt s jestivim dijelovima biljke;
- d. kada se radi o proizvodima iz paragrafa 1. tačka (b), njihova primjena je ključna za postizanje ili održavanje plodnosti tla ili za ispunjavanje posebnih zahtjeva biljke za ishranom, ili za specifične svrhe poboljšanja tla;
- e. kada se radi o proizvodima iz paragrafa 1. tačka (c) i (d), vrijedi sljedeće:
  - i. potrebni su za održavanje zdravlja životinja, dobrobiti i vitalnosti životinja te doprinose primjerenj prehrani koja ispunjava fiziološke i etološke potrebe predmetnih vrsta ili bi bez upotrebe takvih tvari bilo nemoguće proizvesti ili konzervirati takvu hranu za životinje;
  - ii. hrana za životinje mineralnog porijekla, elementi u tragovima, vitamini ili provitamini prirodnog su porijekla. U slučaju da te tvari nisu raspoložive, za upotrebu u organskoj proizvodnji mogu biti odobrene hemijski dobro definirane analogne tvari.

3.

- a. Organska kontrola može odrediti uvjete i granice s obzirom na poljoprivredne proizvode na koje se mogu primijeniti proizvodi i tvari iz paragrafa 1, metode primjene, doziranje, vremenska ograničenja za primjenu i kontakt s poljoprivrednim proizvodima te, prema potrebi, odlučiti o povlačenju tih proizvoda i tvari.
- b. Kada Organska kontrola smatra da bi neki proizvod ili tvar trebalo uvrstiti na popis ili povući s popisa iz paragrafa 1, ili da bi trebalo izmijeniti specifikacije u pogledu primjene iz potparagrafa (a), Organska kontrola osigurava da se Komisiji službeno pošalje dokumentacija u kojoj će biti navedeni razlozi za njihovo uvrštavanje, povlačenje ili izmjene. Zahtjevi za izmjenu ili povlačenje, kao i odluke o tome, se objavljuju.
- c. Proizvodi i supstance koji su se primjenjivali prije 1. januara 2009. u svrhe koje se podudaraju s onima iz paragrafa 1. ovog priloga mogu se nastaviti primjenjivati i nakon ovog datuma. U svakom slučaju, Organska kontrola može takve proizvode ili tvari povući.

4. Organska kontrola može urediti da se proizvodi i tvari u organskoj proizvodnji upotrebljavaju u svrhe koje nisu navedene u paragrafu 1, pod uvjetom da je njihova upotreba u skladu s ciljevima i načelima organske proizvodnje utvrđenim ovim standardom i općim i posebnim kriterijima navedenim u paragrafu 2. i ako se pritom poštuje nacionalni zakon. Organska kontrola o takvim nacionalnim pravilima obavještava Komisiju.

5. U organskoj proizvodnji se dopušta upotreba proizvoda i tvari koje nisu obuhvaćene paragrafima 1. i 4. ako su u skladu s ciljevima i načelima organske proizvodnje i općim kriterijima navedenim u ovom prilogu.

Prilog 10. Kriteriji za određene proizvode i supstance u preradi (Ref: (EC) br. 834, član 21)

1. Odobrenje proizvoda i tvari za upotrebu u organskoj proizvodnji i njihovo uvrštavanje na ograničeni popis proizvoda i tvari iz sekcije 8.2.2 ovog standarda uvjetovano je ciljevima i principima utvrđenim u poglavlju 1 i sljedećim kriterijima, koji će se ocjenjivati kao jedna cjelina:

- i. alternativni proizvodi i tvari odobreni u skladu s ovim poglavljem nisu dostupni;
- ii. bez njihove upotrebe bi bilo nemoguće proizvesti ili konzervirati hranu, odnosno ispuniti određene prehrambene zahtjeve predviđene na temelju EU zakonodavstva.

Osim toga, proizvodi i tvari iz sekcije 8.2.2 ovog standarda su prisutni u prirodi i prethodno smiju biti podvrgnuti samo mehaničkim, fizičkim, biološkim, enzimskim ili mikrobiološkim procesima, uz izuzetak slučaja kada takvih proizvoda i tvari iz takvih izvora nema na tržištu u dovoljnim količinama ili kvaliteti.

U slučajevima u kojim Organska kontrola smatra da neki proizvod ili tvar treba dodati na popis ili povući s popisa iz paragrafa 1, ili da treba izmijeniti posebne uvjete i ograničenja iz ovog paragrafa za njihovu upotrebu, Organska kontrola osigurava da se Komisiji službeno pošalje dokumentacija u kojoj će biti navedeni razlozi za njihovo uvrštavanje, povlačenje ili za navedene izmjene.

Proizvodi i tvari koji su se upotrebljavali prije 1. januara 2009. godine i na koje se odnosi sekcija 8.2.2. ovog standarda mogu se nastaviti primjenjivati i nakon njezinog donošenja. U svakom slučaju, Organska kontrola može takve proizvode ili tvari povući.